

Djevičanstvo kao izazov prvoj Crkvi

Matezović, Josip

Master's thesis / Diplomski rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:120:556315>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)

**SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU**

**DJEVIČANSTVO KAO IZAZOV PRVOJ CRKVI
Diplomski rad**

Mentor:

Doc. dr. sc. Drago Tukara

Student:

Josip Matezović

Đakovo, 2015.

Sažetak

U vremenu rane Crkve, sveti Ambrozije na poseban je način pridonio razvoju posvećenoga života kroz djevičanstvo i življenje u čistoći. O tome svjedoči njegova bogata literarna baština. U to vrijeme djevičanstvo je bilo izazov kojega nije mogao svatko shvatiti.

Prvo poglavlje ovoga rada prikazuje kako je djevičanstvo bilo razumijevano u pretkršćanskom vremenu, zatim kako je prikazano u Evanđelju i nekim poslanicama svetoga Pavla. U radu se obrađuje pojam djevičanstva, način života djevice te djevičanstvo kao primjer nasljedovanja Krista. Stavljene su naglasak na razvoj djevičanstva u monaškom životu i kršćanskoj askezi kao i na prihvaćanje djevičanskoga načina života u društvu.

Posljednje poglavlje govori o osobi svetoga Ambrozija koji je bio izazov ranoj Crkvi. Literarni izvor su Ambrozijeva monaška i asketska djela sabrana u „Spisima o djevičanstvu“. Kao posebnost rada ističe se lik djevice te njezina usmjerenost na osobu Blažene Djevice Marije. Ambrozije Mariju predstavlja kao uzor nasljedovanja Krista svakomu koji prihvati posvećeno djevičanstvo kao način života. Potom će Blažena Djevica biti istaknuta kao uzor svakoj modernoj ženi. Naposljetku, predstaviti ćemo doprinose nekih Otaca Crkve za razvoj djevičanstva u ranoj Crkvi.

Ključne riječi: djevičanstvo, prva Crkva, crkveni oci, sveti Ambrozije, Blažena Djevica Marija

Summary

In the period of the early Church, saint Ambrose contributed in a special way to the development of consecrated life in virginity and life in purity with his great heirdom of written works of the virtue of purity. That testifies his rich literary heritage. At that time, virginity was a challenge that no one could comprehend.

The first chapter of this work will present how virginity was perceived in the pre-christian period, then in the Gospel and in some of saint Paul's letters. After that, we will expound the term virginity, a virgin way of life and virginity as a paradigm of imitation of Christ. Continuing this way, we will observe the development of virginity in the monastic life and christian asceticism, as well as the acceptance of virginity in society.

The final chapter will give as an insight into the figure of saint Ambrose, who was a challenge to the early Church, followed by the list of his work, emphasising the monastic and ascetic works compiled in his „*Concerning virginity*“. specificity of work is the virgin figure as seen by saint Ambrose and it's correlation with Blessed Virgin Mary which he presented as a model for imitation of Christ for anyone who accepts consecrated virginity as a way of life. Afterwards, the Blessed Virgin will be highlighted as an example for every modern woman. Finally, we will introduce the contribution of a few Church Fathers to the development of virginity in the early Church.

Key words: virginity, Church Fathers, early Church, saint Ambrose, Blessed Virgin Mary

UVOD

U vrijeme prve Crkve djevičanstvo je imalo posebno mjesto i važnost. Prihvatanje posvećenog načina života čije je glavno obilježje život u tjelesnoj čistoći bilo je iznimno cijenjeno. Izazov kojega su mnogi muškarci i žene prihvaćali kroz život u posvećenom djevičanstvu bio je i ostao put kojim u slobodi kreću hrabri i pozvani. Razlog zbog kojega sam i odabrao temu djevičanstva upravo je želja za dubljim shvaćanjem i prikazom ljepote življenja u čistoći kako onih u posvećenom životu, tako i mladih koji su pozvani na sakrament ženidbe. Prvi izvor za ovaj diplomski rad su Ambrozijeva moralna i asketska djela sabrana u „Spisima o djevičanstvu“. Analizirat ćemo svako djelo posebno, te ćemo primjetiti Ambrozijevu zauzetost kako bih svojim suvremenikima prikazao djevičanstvo kao uzvišenu krepost i privilegirani način života na zemlji.

Kroz prvo poglavlje promatrat ćemo shvaćanje djevičanstva u židovskoj zajednici te govor o djevičanskom načinu života kod evanđelista i svetoga Pavla u nekim njegovim poslanicama. Sam primjer, ali i poruka Evanđelista i svetoga Pavla te njegovo bogatstvo govora o djevičanstvu povezujući ga sa sakramentom ženidbe bit će glavna nit koju ćemo pratiti u prvom dijelu rada.

U nastavku, kroz drugo poglavlje analizirat ćemo sam razvoj i shvaćanje pojma djevičanstva, kroz vid kreposti i bogatstva Crkve. Također promatrat ćemo način života djevice kojega nalazimo unutar Ambrozijevog djela „Spisi o djevičanstvu“, ali i nekih crkvenih otaca prve Crkve. S obzirom na navedeno, ponuditi ćemo svoje viđenje na teološki problem djevičanstva kao shvaćanja ideje za nasljedovanjem Isusa Krista, te ćemo iz te perspektive promatrati početke razvoja monaštva i kršćanske askeze u prvim kršćanskim vremenima. Na tom tragu promatrat ćemo i prihvaćenost življenja posvećenog djevičanstva u društvu prve Crkve.

Posljednje, i treće poglavlje rada podijelili smo u dva dijela. Prvi dio prikazuje osobu svetoga Ambrozija kao izazov prvoj Crkvi, ali i modernom vremenu kroz pogled na njegovu bogatu literarnu baštinu.

U drugom dijelu trećega poglavlja analizirat ćemo Ambrozijevo viđenje osobe i lika djevice donoseći njegove savjete i upute posvećenim djevicama, ali i onima koje će tek prihvatiti djevičanstvo kao životni izbor. Na poseban način promatrat ćemo djevičino ponašanje u društvu, njezin tjelesni izgled, odjeću i svakodnevne navike kroz

Ambrozijeva usmjerenja mladim djevicama. Također iznijet ćemo primjere i apostolskih Otaca koji su umrli mučeničkom smrću, ali isto tako i mnogih djevica koje su dale svoj život za Krista ne odričući se svoje vjere pod cijenu vlastitog života. Ambrozije ih ističe kao one koji su vrijedni nasljedovanja jer su pokazali vjernost Bogu do smrti. Na poseban način, Ambrozije kao primjer nasljedovanja ističe osobu Blažene Djevice Marije. Upravo osobi Marije kako ju vidi Ambrozije posvetili smo jedan dio našega rada. Sveti milanski biskup bio je jedan od prvih mariologa, te je na taj način postavio osobu Blažene Djevice Marije kao *typus* – pralik Crkve čiju je ideju preuzeo i Drugi vatikanski koncil kako bi pokazao Marijinu ulogu u životu Crkve. Žestoko je branio njeno trajno djevičanstvo od krivovjerja istaknuvši ju kao najbolji primjer življenja u posvećenom djevičanstvu. Njegove usporedbe i bogatstvo riječi kada progovara o Mariji, pokazatelj su kako je poučavajući o posvećenom djevičanstvu uvijek imao pred sobom njezinu usmjerenost na nebeske stvari. Na kraju djela o Mariji potražiti ćemo si pitanje može li Marija biti uzor i primjer modernoj ženi našega vremena? Ostavljajući prostor za razmišljanje i daljnje produbljivanje cilj nam je postaviti djevičanstvo kao izazov i današnjoj modernoj Crkvi i svijetu.

Svjesni smo da je Prva Crkva obilovala primjerima osoba koje su ili pisale ili živjele djevičanstvo u ovom kontekstu kojeg smo naveli. Iz bogate riznice prve Crkve izvlačimo samo dva svjetla primjera: svetog Jeronima i svetog Ivana Zlatoustog. Razlog tome je sljedeći: njihovo shvaćanje važnosti i posebnosti djevičanstva u prvoj Crkvi, te što su Ambrozijevi suvremenici. Isto tako, izvukli smo ova dva bisera iz riznice vođeni idejom da nam oni na neki način predstavljaju Istočnu i Zapadnu Crkvu.

1. SVETO PISMO NA TRAGU DJEVIČANSTVA

Promatrati Sveto Pismo i ne primjetiti u njemu govor o djevičanstvu bilo bi suviše preuzetno zbog toliko primjera unutar Staroga i Novoga zavjeta. Isto tako, promatrati svetoga Pavla i njegove poslanice koje progovaraju o djevičanstvu jedan je od temelja svetopisamskih tragova o djevičanstvu. No, prije samoga pregleda unutar Svetoga Pisma smatram važnim spomenuti Kumransku zajednicu Esena koja je pokazatelj da je i prije kršćanstva postojala tendencija života življenog kroz ispunjenje različitih zavjeta, među kojima je i zavjet djevičanstva. U nastavku ćemo analizirajući evanđeliste i njihova evanđelja, djelove koji dotiču temu djevičanstva ili u svojim tekstovima sadrže kontekst u kojem se može iščitati spomenuta tema. Na taj ćemo način dobiti svetopisamski pregled govora ili tragova o djevičanstvu.

1.1. Kumranska zajednica – Eseni

Postojanje ove sekte unutar židovskog naroda stavlja se u razdoblje drugog stoljeća prije Krista. Unatoč raznim mišljenjima, većina stručnjaka koji se bave temom kumranske zajednice slažu se da je nastala u Judeji za vrijeme Makabejaca.¹ Također postoje mnogobrojna mišljenja oko njihova podrijetla, od kojih su neka da pripadaju određenoj farizejskoj sekti ili saducejima ili zelotima. Sigurnost koju možemo dobiti na temelju spisa i podataka Filona i Josipa Flavija koji govore o ovoj zajednici jest da su se nazivali Esenima.² Nama je ova zajednica zanimljiva jer u njoj vidimo početke monaškoga života kroz prihvaćanje zavjeta za Boga. Ona je ujedno i poveznica sa starozavjetnom tradicijom na koju se nastavlja novozavjetni govor o Mesiji i iščekivanju Kraljevstva nebeskog. Život u zajednici je strogo određen i organiziran.³ Posvećenje Bogu i rad za njega jedan je od glavnih zadaća ove zajednice, strogo pazeći na čistoću. Dakako, oni su kao i njihovi suvremenici Židovi stavljali naglasak na čistoći tijela, no kod njih možemo prepoznati i drugu tendenciju čistoće usmjerenu na

¹ Usp. Ž. GREGOR, *Tko su bili žitelji Qumrana*, u: Biblijski pogledi, vol. 2, (1994), br. 2, str. 144.

² Usp. C. TOMIĆ, *Kumranska zajednica i kršćanstvo*, u: Bogoslovska smotra, vol. 43, (1974) br. 4, str. 402.

³ Ustaju prije izlaska sunca. Kod izlaska sunca obavljaju zajedničku molitvu. Zatim se svaki posvećuje radu. Orađuju zemlju, bave se ovčarstvom, pčelarstvom i drugim zanatima koji su u skladu s načelima čistoće zajednice. Izvjestan broj posvećuje se najčasnijoj službi: prepisivanju svetih knjiga i studiju. Rad vole. S radošću se daju na posao ne gledajući na studen ili vrućinu koja je u ovim područjima pogotovo nesnosna. (Usp. C. TOMIĆ, *Kumranska zajednica i kršćanstvo*, u: Bogoslovska smotra, vol. 43, (1974) br. 4, str. 408.).

posvećeno djevičanstvo kroz odricanje od spolnih odnosa u vidu pokore ili pod izlikom duhovnog približavanja Bogu kroz žrtvu.

1.2. Evanđelje po Mateju

Kao prvo Evanđelje koje ćemo spomenuti u sklopu svetopisamskog govora o djevičanstvu bit će Evanđelje po Mateju. Evanđelje po Mateju napisano je na grčkom jeziku, a kao mjesto nastanka Matejeva evanđelja najvjerojatnije je Antiohija iz Sirije.⁴ Vrijeme nastanka je između 80. i 100. godine poslije Krista. Pisana je za judeokršćane jer se primjeti kako Matej u svojem evanđelju rijetko tumači židovske običaje i hebrejske izričaje.⁵ Ono što je nama zanimljivo, a vezano je uz Matejevo evanđelje jest govor o djevičanstvu u kontekstu Isusova govora o nerazriješivosti ženidbe (Mt 19, 1-12). Ovdje Isus, na vrlo sažet način govori učenicama o tome kako ima onih koji su sami izabrali ne ženiti se, kako bi na taj način služili Bogu. Isus vrlo jasno govori kako nije svima dano shvatiti ovakav potez i odluku. Ta dragovoljna uzdržljivost izbor je poradi ostvarivanja Kraljevstva nebeskog već ovdje na zemlji. Zaključak možemo donijeti doslovnim Isusovim riječima: „Tko može shvatiti, neka shvati.“⁶ U ovom kontekstu možemo spomenuti egzegezu svetog Jeronima na ovaj redak. On u svojem tumačenju Matejeva evanđelja za ovaj redak kaže: „To je zato da svatko odmjeri svoje snage da li može ispuniti djevičanske zakone i čistoću. Čistoća je po sebi ugodna, i svakoga privlači.“⁷ Matej dakle, ne donosi mnogo, ali ono što je ključno i važno, sažeto je u Isusovoj pouci, na kojoj se često puta opravdava i suvremeni odgovor na pitanje zašto celibat u Crkvi.

1.3. Evanđelje po Luki

Evanđelist Luka, za razliku od Mateja, u Isusovom govoru o nerazriješivosti ženidbe ne donosi ništa o uzdržljivosti poradi Kraljevstva nebeskog. No, ono što je specifično za Luku jest govor o djevičanstvu kroz osobu Blažene Djevice Marije. Ona koja je izabrala živjeti djevičanskim načinom života i prije nego je upoznala plan koji je Gospodin imao za njen život, savršeni je primjer, uz svoga Sina, što znači živjeti djevičanski. Samu osobu Blažene Djevice Marije i shvaćanje djevičanstva u njenom

⁴ Usp. M. LIMBECK, *Matejevo evanđelje*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009., str.5.

⁵ Isto, str. 6.

⁶ Usp. Mt 19, 12

⁷ SV. JERONIM, *Tumačenje Matejeva evanđelja*, preveo Marijan Mandac, Služba Božja, Makarska, 1996., str. 229.

primjeru donijet ćemo u trećem poglavlju ovoga rada oslanjajući se na svetog Ambrozija.

1.4. Evanđelje po Ivanu

Promatrajući sadržaj Ivanovog evanđelja u usporedbi sa ostalim evanđeljima, koje nazivamo sinoptičkima, možemo ga nazvati evanđeljem vjere i svjedočanstva. Upravo ovaj drugi vid, vid svjedočanstva možemo primjetiti kroz primjer Ivana Krstitelja koji u Ivanovom evanđelju ima značajnu ulogu. Evanđelist Ivan njegov primjer koristi na samom početku svoga Evanđelja, u Proslovu, kako bi ukazao na Mesiju, onoga koji ima doći poslije njega, proroka koji krsti vodom. Ivan Krstitelj je ustvari model svjedoka Isusa Krista. Krstiteljeva izjava kako „On (Krist) treba da raste, a ja se umanjujem“ (Iv 3, 30), možemo reći, pokazuje efekt koji djevičanstvo čini u životu onoga koji mu se predaje. Krist u njemu raste, a umanjuje se ono ljudsko, ono što je sklono grijehu i požudi. Ivan Krstitelj, zajedno sa svojim učenicima predstavlja jednog od prvih nasljedovatelja Krista u Crkvi. Samim „time Krstiteljevo djelovanje poprima snažnu eklesiološku konotaciju jer su njegovo svjedočenje i njegovi učenici ugrađeni u temelje crkvene zajednice.“⁸ Evanđelist Ivan doduše, ne naglašava njegov izgled i način života, no to možemo naći u izvještaju kod evanđelista Marka.

1.5. Evanđelje po Marku

Evanđelje po Marku donosi na samom početku propovjedanje Ivana Krstitelja. Ukoliko promotrimo Krstiteljev lik, kroz izgled, njegovu odjeću i način života, možemo primjetiti kako je prihvatio nazirejski način života⁹. Ono što mu je takav način života donio bila je Božja blizina i proročki duh vrijedan divljenja. Izražavajući se modernim rječnikom možemo reći da mu je takav stil života pomogao shvatiti kako je u službi Boga koji dolazi poslije njega, i u poniznosti srca on je svjestan Isusa koji dolazi ispuniti Božje poslanje. U svojem evanđelju, Marko za njega piše: „Ivan bjaše odjeven

⁸ I. ČATIĆ, *Ivan Krstitelj u Evanđelju po Ivanu*, u: Crkva u svijetu, 45 (2010), br. 1, str. 15.

⁹ Riječ nazirej dolazi od heb. riječi *nezer*, a znači zavjet. Nazirejci su dakle bili ljudi koji su se posvetili Bogu (Br 6, 1-21). Oni su se odricali vina, nisu šišali kosu, strogo su se čuvali svakog dodira s mrtvim tijelom i zadavali su si dobrovoljno razne pokore. Nazirejski je zavjet mogao biti privremeni ili doživotni. Zavjetovati su se mogli i muškarci i žene. Nazirejci su u narodu uživali veliki ugled. Ljudi su ih smatrali posebno Bogu dragima. (usp. A. REBIĆ, *Biblijske starine*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1992., str. 223.)

u devinu dlaku, s kožnatim pojasom oko bokova; hranio se skakavcima i divljim medom.“¹⁰

Sva četiri Evanđelja ne otkrivaju nam puno konkretnih stvari vezanih uz odluku života u djevičanstvu. Možemo se složiti da ono što je izrečeno, bilo u kontekstu, bilo kroz određeni primjer života, ostaje upravo na tragovima. Ali tragovima dovoljnim da se mogu pronalaziti temelji kršćanskog shvaćanja života u posvećenom djevičanstvu.

1.6. Poruka sv. Pavla kroz svoje poslanice

Pavlove poslanice uvode nas u život i konkretne probleme prve Crkve. U njima Pavao daje jasne smjernice za određene poteškoće i probleme nastale u zajednicama. Isto tako u njima možemo vidjeti i dobro upoznati svetog Pavla, njegovu osobu i zauzetost za širenje Evanđelja i utvrđivanje pravovjernog nauka. „Nalazimo se pred izvanrednim čovjekom. Svom svojom žarkom vjerom i strastvenošću zauzet je za navještaj evanđelja. Od nekih površinskih problema koji se pojavljuju u zajednicama vodi nas u vrtoglave dubine otajstva, i to ne čini iz želje za mudrovanjem, nego da dade duboki i životni odgovor.“¹¹ Kroz njegove poslanice možemo vidjeti gorljivost koju pokazuje kroz upute koje piše mladim kršćanskim zajednicama, a nas konkretno zanimaju njegove poslanice koje govore o djevičanstvu.

1.6.1. Prva poslanica Korinćanima

Prva poslanica Korinćanima zbog svojeg opusa i različitih pitanja na koje apostol Pavao daje odgovor, može slovit za najbogatiju među njegovim poslanicama. Ono što je zanimljivo, jest Pavlova svijest o kršćaninu koji je putnik između dva svijeta. Ovoga zemaljskog i nebeskoga koji dolazi poslije smrti. Bludnost je u ono vrijeme u gradu Korintu bila vrlo rasprostranjena, te je vidio kako je to vrlo velik problem kršćanima koji u njemu žive. On je imao određenu odbojnost prema bludu, što se u njegovim riječima vrlo dobro vidi. Promatrajući tijelo kršćanina religiozno zaključuje kako ono nije samo njegovo vlasništvo, nego je dio Kristova tijela. Samim time protivno je ovakvoj postavci da se tijelo obeščašćuje općenjem s bludnicama. Imajući u vidu ovaj pogled i usporedbu sa mističnim tijelom Kristovim on pravi razliku između djevičanstva i braka. Kristova tajna je zajednički temelj ovim dvjema vrednotama. Ali

¹⁰ Usp. Mk 1, 6

¹¹ C. TOMIĆ, *Savao Pavao vrijeme, život i djelo apostola Pavla*, Zagreb, 1982., str. 64.

ona vječna svrha osobe za Pavla je i u braku i djevičanstvu jednaka. Moguću prednost djevičanstva koju možemo iščitati je kroz govor o djevičanstvu kao žrtvi ljubavi zbog najvišeg dobra, kao religiozno predanje s najčišćom nakanom. „Bog ima veće pravo na svakoga čovjeka od bilo koje zajednice. To je ta sveta čistoća, koju od najstarijih dana čovječanstva slave kao najdivnije djelo ljudske volje. To ne znači podcjenjivati brak. Pavao ne kaže da neoženjeni čovjek vrijedi više od oženjenog.“¹² To ćemo vidjeti i u nastavku kroz poslanicu Efežanima gdje apostol lijepo povezuje bračnu zajednicu sa onom između Krista i njegove Crkve. „Njemu je pravi razlog djevičanstva viši stupanj slobode srca i duha. Sve počiva na mističnim temeljima.“¹³ Premda je sam pristalica celibata, zagovara ga vrlo umjereno. Ne nalaže celibat čak ni onima koji bi ga inače bili sposobni podnijeti. Nekako je opće pravilo da se ljudi žene. A „Pavao razmišlja ovako: celibat je, kao što kažete dobar. No iskušenja je napretek. Zato je rješenje tog problema u tome da svaki bude oženjen. Riječima neka svaki ima ne izražava se dopuštenje, nego zapovijed.“¹⁴ Dakle, Pavao smatra brak normalnim stanjem, a slaže se s mišljenjem kako je celibat dobar te ukazuje na određene prednosti takvog načina života. Za život u celibatu potreban je poseban Božji dar, Božji poziv.

U ovoj poslanici poseban naglasak možemo staviti na sedmo poglavlje koje konkretno govori o djevicama i djevičanskom načinu života. Kada Pavao govori o djevicama, konkretno govori o osobama ženskoga roda. Moramo imati u vidu da je u njegovo vrijeme mišljenje roditelja ili skrbnika imalo odlučujuću ulogu u tome hoće li se neka djevojka udati ili ne. U sedmom poglavlju objašnjava kako postoji razlika između udanih i neudanih žena (1 Kor 7, 34)¹⁵. Izraz „sveta“ koji Pavao ovdje koristi, ne odnosi se na postignuće nekog etičkog dometa. Ovdje se taj izraz odnosi na samo posvećenje. Upravo to posvećenje nije ograničeno nikakvim zemaljskim obvezama kada se radi o djevicama naspram udanih žena. To naravno opet ne znači da djevica čini grijeh ukoliko se odluči udati. On dobro razlikuje ono što Gospodin zapovijeda, i ono što on kao apostol govori. Na tom tragu, Pavao za djevice nema zapovijedi, nego samo savjete. Govoreći o djevičanstvu, on se poziva na svoj autoritet, ne na Božje

¹² Usp. J. HOLZNER, *Pavao njegov život i poslanice*, Plamen, Zagreb, 1968., str. 353.

¹³ Isto, str. 354.

¹⁴ L. MORRIS, *Prva poslanica Korinćanima, uvod i komentar*, Logos d.o.o., Daruvar, 1997., str. 104

¹⁵ „(...) I žena neudana i djevica brine se za Gospodnje, da bude sveta i tijelom i duhom; a udana se brine za svjetovno, kako da ugodi mužu.“

zapovijedi.¹⁶ Ipak, analizirajući Pavlove riječi kada govori o djevičanstvu, možemo dobiti dojam lagodnijeg, bezbrižnijeg načina života u odnosu na brak. Što se tiče ove postavke, možemo reći kako je biranje djevičanskog načina života neposredno i nesmetano ugađanje Gospodinu. Kod braka je ovo ugađanje Gospodinu uvijek posredno, zbog „zemaljskih briga“ o kojima je i sam Isus progovorio u Matejevom evanđelju. Povezujući ove dvije kreposti, možemo zaključiti zajedno sa fra Bonaventurom Dudom: „Tako djevičanstvo svijetli ženidbi kao znak.“¹⁷

1.6.2. Poslanica Efežanima

Zanimljivo je kako Pavao piše poslanicu Efežanima. Poslanica nastaje za vrijeme Pavlovog sužanjstva u Rimu, dakle pred sam kraj Pavlovoga života. Obraća im se izrazom „sveti“, što je novost u poslanicama, no možemo to pripisati i apostolovom zrelošću u navještanju. Možemo ga razumjeti, jer i sam shvaća kako ubrzo dolazi kraj njegova putovanja ovdje na zemlji te se zadnjim riječima obraća onima koji ostaju na putu svetosti. Osjeća odgovornost jer ga je Bog izabrao i time si daje za pravo da piše pismo Efežanima, čiju crkvu nije osobno osnovao.¹⁸ Glavna misao koju Pavao provlači kroz ovu poslanicu jest slika Crkve kao mističnog tijela Kristova te njihovu neodvojivost jednu od druge. Na tome tragu, Pavao riješava glavno pitanje svoga vremena, ono između braka i spolne ljubavi. „Nije moguće ljepše prikazati odnos između Krista i Crkve nego slikom braka, a brak se ne da bolje oplemeniti nego da ga povežemo s utjelovljenjem i s mističnim zarukama Crkve. Između braka, zaručničke mistike i djevičanstva postoji neka tajanstvena veza.“¹⁹ Onaj koji je postao kršćaninom, započeo je novi život, život s Kristom. Zato Pavao upozorava da kršćanin treba biti nasljedovatelj Kristov, onaj koji živi životom djeteta Božjega, udaljavajući od sebe sve ono što ne vodi svetosti. Na tom tragu Pavao kaže: „A bludnost i svaka nečistoća ili pohlepa neka se i ne spominje među vama, kako dolikuje svetima! Ni prostota, ni ludorija, ni dvosmislica, što se ne priliči, nego radije zahvaljivanje!“²⁰ Apostol nastavlja i dalje, još oštrijim i izravnijim riječima koje jasno pokazuju da Božje kraljevstvo ima određene kriterije: „Jer dobro znajte ovo: nijedan bludnik, ili bestidnik, ili pohlepnik –

¹⁶ Usp. B. DUDA, *Ženidba i djevičanstvo u 1 Kor 7*, u: Bogoslovska smotra (49), 1979., br.1-2, str. 22.

¹⁷ Isto, str. 33.

¹⁸ Usp. J. HOLZNER, *Pavao njegov život i poslanice*, Plamen, Zagreb, 1968., str. 468.

¹⁹ Isto, str. 473.

²⁰ Ef 5, 3-4

taj idolopoklonik – nema baštine u Kraljevstvu Kristovu i Božjem.²¹ Za takve idolopoklonike²² Pavao je mišljenja da ih treba potjerati iz zajednice, kako bi uvidjeli da su u grijehu, te se pokajali radi istih i na taj način spasili svoju dušu. Primjećujemo kako Pavao postavlja visoke kriterije i standarde jer je nemoral u Aziji bio prilično raširen.

Apostol Pavao svakako je osoba od koje se može učiti, pogotovo kada se radi o životu u čistoći i djevičanstu. On sam živio je djevičanskim načinom života, a uz to kroz svoje poslanice dao je konkretne smjernice za život u djevičanstvu. Ono što je zanimljivo promatrati kroz poslanice jest upravo poniznost kada govori o ovoj temi. On je kao pobožni Židov bio svjestan težine Božjeg zakona, a nakon obraćenja Apostol koji je svojom gorljivošću i stečenim znanjem unio jedan novi pogled oslanjajući se na novu poruku koje je kršćanstvo donijelo. On je svjestan da je Bog onaj koji čini i poziva na svetost života i tu spoznaju pokušava iznijeti i čitateljima i slušateljima svojih poslanica. On ne omalovažavajući ženidbu i brak, djevičanstvu daje posebno mjesto čineći tako da jedno ne zasjeni drugo, ali s jasnim naglaskom na želji da svi žive kao on.

²¹ Ef 5, 5

²² Pavao u kontekstu govora o baštinjenju Kraljevstva Božjeg, uz pojam idolopoklonika veže osobu, čovjeka koji se prepustio grijehu, bez srama i bez kajanja. On je seksualno požudan, pohlepan. Ta je pohlepa prerasla u idolopokloničku opsesiju te prepušten ovakvom načinu života ne razmišlja o tome da ispravi svoj život i loše navike. Za takvoga Pavao kaže kako neće sudjelovati u Božjem Kraljevstvu koje je pravedno. Budući da je Kraljevstvo Božje pravedno, Božji gnjev će zahvatiti nepravedne, samim time, Pavao upozorava da kršćani ne trebaju imati ništa s njima.

2. POJAM DJEVIČANSTVA

Kada promatramo djevičanstvo kao pojam u Crkvi i crkvenoj tradiciji u vrijeme Otaca, možemo vidjeti da je svaki koji je dotaknuo ovu temu, imao svoje naglaske i opise. U tome se vidi ljepota i raznolikost, ali i važnost ove teme za vrijeme prve Crkve. Vidimo izazov koji su prihvatili Oci, predstavljajući ovu za njih tako važnu temu. Iako se mi koncentriramo na Ambrozijevo viđenje djevičanstva u životu prve Crkve, ne možemo, ali i ne želimo izostaviti svo bogatstvo riječi i nagovora koje su Oci njegovog, ali i vremena prije i poslije njega izrekli o djevičanstvu. Djevičanstvo je dakle popularna tema. Također, svi važni dokumenti Crkve progovaraju o njoj.

2.1. Što je djevičanstvo?

Djevičanstvo kao jedan od načina življenja kršćanstva svakako je veliki izazov i poticaj. Katekizam Katoličke Crkve za djevičanstvo navodi sljedeće: „Djevičanstvo radi Kraljevstva nebeskoga rast je krsne milosti, moćan znak uzvišene prednosti veze s Kristom, žarkog iščekivanja njegova povratka, znak koji također podsjeća kako je ženidba stvarnost svijeta koji prolazi.“²³ Vidimo kako je Katekizam djevičanstvo nadovezao na krsnu milost koja je početak puta i rasta u svetosti života koju kasnije nadograđuje svaki onaj tko se odluči živjeti posvećen Bogu na ovaj način. Djevičanstvo je ustvari savez sa Bogom ili još bolje ženidba s Kristom. Učiniti vidljivim čudesne stvari koje Bog izvodi u slaboj ljudskoj naravi posvećenih osoba, prva je zadaća posvećenoga života. Papa Ivan Pavao II. u svojoj apostolskoj pobudnici o posvećenom životu i njegovu poslanju u Crkvi i svijetu kaže: „Na čuđenje ljudi one (misleći na posvećene osobe) odgovaraju objavom čudesnih stvari koje Bog dovršava u onima koje ljubi.“²⁴ I doista, za Bogu posvećene osobe uistinu možemo reći da su čuđenje svijeta. Njihova odluka i svjedočenje među ljudima često puta izaziva strah, čuđenje, poštovanje ali nažalost i prezir. Sve to dolazi iz nerazumjevanja odluke da se prihvati Božji poziv. A kada je riječ o onima koji taj poziv prihvaćaju, sveti Ivan Zlatousti će reći: „Prihvaćanje obveze (professio) djevičanstva preuzimanje je doduše teškog posla i spojeno je sa svojim jadima i mukama (...) Djevičanstvo je spokojstvo i odmor, to jest

²³ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 1619., Glas Koncila, Zagreb, 1994. str. 417.

²⁴ IVAN PAVAO II., *Vita consecrata*, dokumenti 105, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1992., str. 34.

sloboda od svjetovnih briga.²⁵ Imajući u vidu nedostatak riječi kada moramo opisati poziv i takvu odluku sveti Grgur iz Nise kaže da je „jedina dostatna pohvala za djevičanstvo izložiti da je vrlina odličnija od hvala i da se čovjek čistoći radije divi životom nego riječju.“²⁶ Sveti Grgur daje nadimak djevičanstvu nazivajući ga „neraspadljivom zbiljom“. Djevičanstvo čovjeku pomaže uzdići se Bogu, kako bi čeznuo za onim nebeskim. Kako kaže Grgur „ono je stanoviti vez ljudske prisnosti s Bogom“²⁷. Djevičanstvo, možemo reći, poučava čovjeka koji živi u tijelu kako postati sličan netjelesnoj naravi. Život posvećen Gospodinu kroz življenje djevičanstva je živo sjećanje na Isusa Krista, Utjelovljenu Riječ Božju koja je živjela na zemlji upravo takvim načinom života. Nasljedovanjem takva načina života postaje se suvremena slika Krista raspetog i Uskrslog. Naposlijetku, za djevičanstvo možemo reći da je krepost.²⁸ Ova riječ u suvremenom svijetu ne znači mnogo, iako je ona svojevrsni ukras čovjeka i daje mu da se svakodnevno usavršava u svojoj svrsi. U XIII. stoljeću sv. Toma Akvinski u svojoj „Summi theologiae“ o kreposti govori: „Krepost je dobra kvaliteta čovjekove duše prema kojoj se živi ispravno i radi koje se izbjegava zlo, a koju Bog u nama ostvaruje bez nas.“²⁹ Ukoliko je krepost djevičanstva nešto što Bog zalijeva u dušama onih koji su je prihvatili, tada nema straha da će djevičanstvo s bilo koje strane biti omalovaženo ili prezreno. Ono jednostavno sjaji, bez obzira na razna neshvaćanja.

Promatrajući sve navedeno o djevičanstvu, možemo zaključiti kako je ono uistinu veliko blago Crkve. Učinke života u djevičanstvu možemo vidjeti po djelima posvećenih osoba. Po njihovoj predanosti i zalaganju za ispunjenje Božje volje, prvenstveno u svojem životu, a onda i u životu svih onih koji su oko njih. Ti učinci su ustvari plodovi. „Nisu to samo plodovi vanjskih pothvata i djela, nego i molitve i žrtve, što predstavlja savršenu formu ljubavi prema bližnjem. Ono je svjedočanstvo žive vjere, zalag nebeske sreće i živa slika jedinstva svete Crkve s Kristom.“³⁰ Upravo ta, savršena čistoća omogućuje posvećenim osobama biti za svakoga, ljubeći svakoga čovjeka onom

²⁵ S. KOS, *Ustanova ženidbe u spisima kršćanskih pisaca prvih četiriju stoljeća*, Centar za bioetiku, Zagreb, 2004., str. 183.

²⁶ SVETI GRGUR IZ NISE, *Spis o djevičanstvu*, preveo M. Mandac, Symposion, Split, 1982., str. 109.

²⁷ Isto, str. 112.

²⁸ Krepost je trajno raspoloženje, svojstvo stečeno ponavljanjem nekih čina, koje usavršava čovjekovu sposobnost da moralno djeluje želeći ostvariti dobar život. Kao raspoloženje ona se ne poistovjećuje s djelovanjem, nego mu prethodi kao trajno raspoloženje. (usp. *Enciklopedijski teološki riječnik*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, siječanj 2009., str. 564.)

²⁹ Usp. *Summa Theologiae*, Ia-Iiae, q. 55, a. 4.

³⁰ *O svetom djevičanstvu (De virginitate)*, enciklika, u: *Vjesnik Đakovačke i srijemske biskupije*, (1954), br. 7, str. 112

Kristovom savršenom ljubavi. Papa Pio XII, koji je uvideći potrebu, napisao encikliku o svetom djevičanstvu, samo je još jedan u nizu koji smatra kako je djevičanstvo savršeniji način života od ženidbe. No, isto tako svjestan je kako to ne znači automatski postignuće katoličke savršenosti. Prihvatanje djevičanstva isključivo je stvar izbora osobe, te se ona nikada ne može i ne smije nametati nego se može samo predlagati. Papa je svjestan i težine života u djevičanstvu (celibatu) jer i sam živi u njemu, no jasno iznosi što je potrebno kako bi se takav život održao. „Ono je dosta teška krepost, kako uče sveti Oci, kako nam svjedoči vlastito iskustvo, ali ipak zato nije nemoguća, jer Bog ne uskraćuje svoju milost. Zaštitna sredstva za njezino čuvanje su: budnost, molitva, čuvanje od utjecaja svijeta, a ne srljati u pogibelji, u kojim se pogiba. Nadalje: kršćanska čednost, strah Božji, primanje svetih sakramenata i na poseban način: štovanje Blažene Djevice Marije, koja je „učiteljica djevičanstva.“³¹ Pogled na Isusa i Mariju koji su savršeni primjeri ovakvog načina života prisutan je kod svih koji su ikada progovorili o ovoj temi. Djevičanstvo se prihvaća iz ljubavi prema Bogu, a taj ideal predložio je upravo Isus Krist, a savršeno je ostvareno u Mariji, Majci Gospodinovoj.

2.2. Način života djevice

Posvećeni život ustvari je poseban stalež u Crkvi koji nije dio hijerarhijskog uređenja Crkve, ali pripada njezinu životu.³² Način života djevice bio je u Ambrozijevo vrijeme specifičan. Živeći u roditeljskoj kući, po svjedočanstvu Otaca, one su pružale primjer kompletnoj zajednici u kojoj su živjele. S vremenom, uvidjela se prednost i potreba zajedničkog života, odjeljenog od svijeta. Ono što je takav odjeljeni način života donio bila je jedna novost za Crkvu tadašnjeg vremena. Bilo je dakle onih koji su ostajali u obitelji i crkvenoj zajednici, a bilo je i onih koji su se priključivali nekoj od asketskih i monaških skupina. Jedan i drugi način života je uvijek usmjeren na nasljedovanje Krista u svetosti i neporočnosti.

³¹ Isto, str. 112

³² Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 914-915., Glas Koncila, Zagreb, 1994. str. 250-251.

2.3. Djevičanstvo kao ideja nasljedovanja Krista

U prva kršćanska vremena, taj ideal kojega je predložio i živio Isus Krist, dobio je veliki zamah. Mnoge djevojke i mladići bili su oduševljeni idejom da zbog Krista i njegovog Kraljevstva krenu živjeti djevičanskim načinom života. Gledajući očima prvih kršćanskih pisaca djevičanstvo je isključivo kršćanska krepost. S time se možemo složiti jedino ukoliko promatramo kršćanski način življenja u djevičanstvu. Možemo reći kako je to nakana, ne sam čin. Nakana da se prihvati životni poziv kroz govor o Kraljevstvu nebeskom. Isus Krist, Jedinorođeni Sin, koji se utjelovio u krilu Djevice, odgojen od Djevice i netjelesnog poočima Josipa, je ostatak svoga života živio djevičanski. Ako to promatramo samo kroz nebesku stvarnost, prije Utjelovljenja, takvim načinom živjeli su samo anđeli. Ono što se događa između Krista i svih onih koji prigrlje djevičanstvo, jedna je posebna veza. To je veza duhovnog zaručništva. „Te su duše sklopile mistične zaruke s Kristom, posvetile se dušom i tijelom Kristu i predale mu pravo na svoje tijelo.“³³ Ono što duša može reći nakon što se Kristu na taj način potpuno preda, jest ona Pavlova rečenica Galaćanima: „Živim, ali ne više ja, nego živi u meni Krist.“³⁴ Već smo prije spomenuli kako je djevičanstvo dar. Ono je Božji dar, dar Isusa Krista onima koji ga žele savršenije slijediti. Težina toga dara sadržana je u Isusovom obraćanju učenicima kada im kaže da nije svima dano shvatiti što znači suzdržavanje zbog Kraljevstva nebeskoga (usp. Mt 19, 11). U tom vidu, o djevičanstvu možemo govoriti kao o karizmi³⁵. Ono je posebno očitovanje Duha. A „ako je djevičanstvo karizma, onda je ono više dar od Boga nego li dar učinjen Bogu.“³⁶ Po Cantalamessi, potrebno je obraćenje s obzirom pogleda na djevičanstvo u Crkvi. Djevičanstvo nije sredstvo ulaska u Kraljevstvo Božje, nego je izbor jer je osobu dotaknula Božja blizina i ono je uvidjelo ljepotu toga Kraljevstva za kojega se isplati ostaviti sve i poći za njim. „Drugim riječima, ne ostajete djevičanskima da biste lakše spasili dušu, nego zato jer je Kraljevstvo, točnije Gospodin, preuzeo vlast nad vama, odabrao vas je i osjećate potrebu ostati slobodnima kako biste u potpunosti mogli

³³ N. PAVIČIĆ, *Kult djevičanstva u prva kršćanska vremena*, u: Vjesnik Đakovačke nadbiskupije, (1982), br. 12., str. 224.

³⁴ Usp. Gal 2, 20

³⁵ Na karizmu, u ovom kontekstu želim gledati kroz nauk II. Vatikanskog koncila. U Dogmatska konstitucija o Crkvi (*Lumen Gentium*) u broju 12, za njih kaže da one vjernika čine spremnima i sposobnima da prime razna djela ili dužnosti koje koriste na obnovu i veću izgradnju Crkve. (usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, konstitucija, *Lumen Gentium*, u: II. Vatikanski koncil – Dokumenti, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993., str. 111.)

³⁶ R. CANTALAMESSA, *Djevičanstvo*, Teovizija, Zagreb, 2006., str. 80.

odgovoriti na taj poziv.³⁷ Djevičanstvo je dakle, posebna milost, koja za cilj ima nasljedovanje Isusa Krista. Milost koja preobražava život i čini čovjeka sposobnim učiniti stvari za koje je do sada smatrao da su izvan njegovog dosega i mogućnosti. Ta posebna milost nadodaje jednu novu sposobnost i jednu novu spremnost da se poduzme djelo radi kojega je ona dana.³⁸ Ono što je možda opasnost kada govorimo o djevičanstvu kao posebnom daru jest razmišljanje na način posebnosti života, uzvišenosti, veće važnosti. U tom smislu vrlo lako možemo otići u drugu krajnost, a to je prvi od glavnih grijeha – oholost. Najbolji lijek za oholost je svakako sveta poniznost o kojoj su govorili mnogi sveci. Živjeti karizmatično djevičanskim načinom života značilo bi najprije živjeti ponizno. Posvećeno djevičanstvo nije dakle neka privatna stvar, osobni izbor usavršavanja. Ono služi svima, i za zajedničku korist. „Primatelji dara su samo neki, oni koji su pozvani, a korisnici su svi.“³⁹ Svi, dakle i pojedinac i zajednica. A osobna izgradnja pojedinca daje doprinos i izgradnju zajednice.

2.4. Monaštvo

Crkva je odvajanjem u posebne zajednice ljudi koji su prihvatili posvećeni način života ustvari dobila jednu novu struju, novi polet i zamah. Razvija se nov način života, i to pretežno u pustinjama. U tim pustinjama, razvija se kršćansko monaštvo koje je temelje imalo u prihvaćanju evanđeoskih savjeta. Ti evanđeoski savjeti su djevičanstvo, siromaštvo i poslušnost. Za nastanak i terminologiju riječi monah promatrat ćemo tri izvora, Euzebija Cezarejskog, apokrifno Tomino koptsko evanđelje i Afratu Sirijskoga.⁴⁰ Također promatrajući Oce i njihovo razumijevanje riječi monah, možemo iznijeti četiri osnovna značenja. Prvo, monah je onaj koji živi sam (eremit ili anahoret). Drugo, monah je onaj koji se odrekao vlastite obitelji, braka i dobara. Treće, monah je onaj koji živi u jedinstvu s drugima (cenobit) te četvrto monah je onaj koji je unificiran („jednostavan“).⁴¹ Monaški način života nastao je prvo u Istočnoj Crkvi, da bi se onda pod tim utjecajem proširilo i na Zapad. Zapad nije kopirao Istok, u tom smislu, jer zbog

³⁷ Isto, str. 80.

³⁸ F. A. SALLIVAN, *Karizme i karizmatička obnova*, Biblijsko teološka studija, Jelsa, 1984., str. 14.

³⁹ R. CANTALAMESSA, *Djevičanstvo*, Teovizija, Zagreb, 2006., str. 90.

⁴⁰ Na temelju ta tri izvora možemo zaključiti da termin monah (yahid, ihidojo, monachos) u različitim terminološkim izvedenicama označuje asketa celibatarca, vjernika koji živi „sam“, ne u smislu življenja u nekom samotnom kraju, već poglavito zato što živi bez žene odnosno muža. (T. Z. TENŠEK, *Asketsko-monaška duhovnost otačkog razdoblja, Počeci i razvoj kršćanskog asketizma i monaštva do sv. Benedikta*, Priručnici 67, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993., str. 9.)

⁴¹ Usp. T. Z. TENŠEK, *Asketsko-monaška duhovnost otačkog razdoblja, Počeci i razvoj kršćanskog asketizma i monaštva do sv. Benedikta*, Priručnici 67, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993., str. 9

samoga načina života, geografskih uvjeta i mentaliteta to nije bilo moguće. Razloge monaškog načina života možemo tražiti i u prestanku progona od strane Rimskoga Carstva. Sa samim prestankom progona, prestao je i ideal mučeništva. Mučeništvo je do tada bio najsavršeniji oblik svjedočenja vjere za Isusa Krista. Sam Isus je prvi otišao na križ, zatim mnogi apostoli. I mnogi kršćani prve Crkve bili su mučenici. Ti su primjeri vjernicima kršćanima bili ideal, a sada prestankom progona takav način smrti i odricanja za Krista više nije bio moguć. Naglo se dogodio jedan obrat u životu kršćanstva. Dogodilo se to da su kršćani počeli dobivati povlaštene položaje u društvu. Biti kršćaninom odjednom je bila velika prednost. „Neki su kršćani bili nezadovoljni takvim razvojem događaja te su, potaknuti željom da na nov način daju svjedočanstvo svoje vjere, odlazili u pustinje i tamo poput mučenika trpjeli za Krista.“⁴² Možemo reći da je ideal mučeništva ustvari bio dio temelja za nastanak monaštva. Sada „kada je postalo nemoguće „crveno mučeništvo“ (u krvi), zamijenjeno je „bijelim mučeništvom“ (život u askezi).“⁴³ Monasi su svojim životom utjecali na mnoge vjernike. Iako su bili u pustinji, odjeljeni od svijeta vlastitim izborom, mnogi su dolazili k njima u pustinju tražeći savjet za svoje životne situacije. Baš kao i posvećene djevice koje su živjele u zajednicama, i monasi su pozitivno djelovali na vjernike koji su tražili savršenstvo života i put svetosti. Monasi su dakle unijeli jednu novost. Prvi su monasi na poseban način cijenili čistoću tijela. U mnoštvu onih koji su donijeli i izgradili mnoge vidove monaštva, navodim oca Keremona koji je razlikovao šest stupnjeva koji vode do savršene čistoće. Tih šest stupnjeva daje nam jasnu sliku što monaštvo ustvari čini i na što daje naglaske.⁴⁴

Zanimljivo je kako se iz bijega od svijeta rađa potreba kod onih koji ostaju da ih se ide potražiti u pustinju. Monasi, gledajući ljudski imaju ludu odvažnost odlazeći u pustinju. Prihvaćajući ovaj izazov sigurno su puno puta bili neshvaćeni u svojem naumu. Monasi dakle odlaze tražeći samoću i mir kako bi mogli u tišini razmatrati Božje tajne i otajstva. Od strane svoje zajednice u kojoj su odrasli ispraćeni su čuđenjem, nekada sigurno i podsmjehom. „Možemo samo zamisliti kolik je trud, ali i rizik, bio prisutan u nama nepoznatim pionirima monaškog života koji su pošli neutritim

⁴² B. GOLUŽA, *Povijest Crkve*, Teološki institut Mostar, Mostar, 1998., str. 16.

⁴³ Isto, str. 17.

⁴⁴ Usp. M. DOROTEJ, *Povijest monaštva*, Verbum, Split, 2006., str. 115.; Prvi je stupanj kada monah ne popušta činima pred napastima nečistoće. Drugi je stupanj kada ne popušta ni u mislima. Do trećeg dospije kada uspije obuzdati i pročistiti svoj pogled. Četvrti stupanj isključuje svaku potajnu grešnu misao, peti stupanj dosižu oni koji odbijaju svaku ugodu u životu, a na šestom stupnju monah uspijeva pročistiti svoje bludne snove i maštu.

stazama pustinjske duhovnosti slijedeći Božji poziv.⁴⁵ Zanimljiva je stvar koja se događa vremenom nakon njihova odlaska. Ti isti ljudi koji su ih čuđenjem pratili, postaju njihovi stalni gosti u pustinji tražeći savjet i riječi utjehe. Ljudi su u monasima spoznali mudrost i jednostavnost koju donosi samoća i pustinja. Vidjeli su kako se odmakom od svijeta ustvari jasnije vidi vlastiti život i odnos s Bogom. To nije bilo nimalo jednostavno i lako shvatiti tadašnjem čovjeku, a jednako tako ni današnjem. No, bez obzira na to, ljudi se k njima vraćaju jer ih privlači nešto neobjašnjivo, nešto što izaziva strahopoštovanje i tajnu.⁴⁶ Privlači ih Duh Sveti koji ih čini drugačijima i vrijednim divljenja. Dakle, žrtva i odricanje postaje blagoslov.

2.5. Kršćanska askeza

Uz kršćansko monaštvo i posvećeni život, uvijek možemo i moramo povezati i kršćansku askezu. Askeza se uvijek veže uz odricanje i izbor jedne vrijednosti nad drugom. Temeljni asketski stav je odmak, jedna distanca prema svijetu, odricanje koje za cilj ima slobodu tijela i duha. To odricanje ne događa se radi prezira i mržnje svijeta. „Askeza (grč. askesis = vježbanje, odricanje) znači u stoičkoj popularnoj filozofiji oslobađanje od svake navezanosti na svijet za postizanje slobodne nepokolebljivosti mudraca.“⁴⁷ U svakom slučaju kršćanska askeza ne bi trebala biti plod frustriranosti i neshvaćenosti svijeta prema pojedincu koji se u tom slučaju odlučuje povući u samoću. Također „Kršćanska askeza ne smije biti određena svjesnim ili nesvjesnim prezirom svijeta, nevjernošću i bijegom pred zemaljskom zadaćom“⁴⁸, jer se nema snage suočiti sa svakodnevnim brigama i obvezama. Ono što predstavlja kršćansku askezu je spremnost na promjene i odricanje za Gospodina. „Stav poslušnosti, spremnost prepustiti se Bogu i strpljivost da u tami i neizvjesnosti očekujemo ispunjenje obećanja“⁴⁹, to bi bio najbolji opis savršenog načina života – kršćanske askeze. Njezina važnost u životu Crkve je veoma velika i značajna. Askeza je ustvari teologija u praksi,

⁴⁵ Isto, str. 21.

⁴⁶ Ovakav način savjetovanja naziva se duhovno vodstvo. Po autorici Joyce Ridick i njenoj knjizi „Zavjeti blago u glinenim posudama“, duhovno vodstvo pomaže nam prevladati naše narcisoidno uvjerenje da smo sami sebi dovoljni, a s druge strane može točno uočiti djelovanje Duha Svetoga u nama. Duhovno vodstvo potiče da iskreno sagledamo moguće zavaravanje samih sebe u pogledu racionaliziranja ili izbjegavanja posvemašnjeg darivanja našeg samoizražavanja na osjetljivoj razini, u ljubavi. (usp. J. RIDICK, *Zavjeti blago u glinenim posudama*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2004., str. 141.)

⁴⁷ Usp. K. RAHNER, H. VORGRIMLER, *Teološki rječnik*, Teološki priručnici, GP „Tipografija“, Đakovo, 1992., str. 38.

⁴⁸ Isto, str. 38.

⁴⁹ LEKSIKON TEMELJNIH RELIGIJSKIH POJMOVA, Židovstvo, Kršćanstvo, Islam, prev: Nedjeljka Paravić, Ljiljana Matković – Vlašić, Željko Pavić, Prometej, Zagreb, 2005., str. 57.

primijenjena u životu. Ona čovjeka bitno razlikuje od životinje. „Askeza diže čovjeka iznad životinje. Ova se ne može oduprijeti ni jednoj tjelesnoj potrebi ili ugodi. Čovjek može. I kad to čini, onda je najviše čovjek.“⁵⁰ Ono što je karakteristično za život u askezi jest stalna budnost srca i duha. Ta budnost događa se uz pomoć i snagu Duha svetoga, a posljedica je pokajanje, obraćenje srca i spremnost na promjene. „To je „promjena misli“, a po tome dolazi preoblikovanje duha.“⁵¹ Po tome oni koji se vježbaju u askezi postaju prepoznatljivi u društvu.

2.6. Prihvatanje djevičanstva u društvu

Društvo, gledajući i prve kršćanske zajednice i sada, uvijek je imalo izbor. U ovom konkretnom slučaju, izbor bračnog života – ženidbe ili djevičanstva – posvećenog života. U toj trajnoj usporedbi, stalna je napetost između proglašenja vrijednijim ili uzvišenijim jednog ili drugoga. Dakako, ni moja namjera nije ovdje donijeti sud o tome, niti uzvisivati djevičanstvo, ali isto tako niti obezvrijediti brak. Ali zanimljivo je da, „jedino postojanje braka omogućuje da djevičanstvo bude izbor i jedino postojanje djevičanstva čini da brak može biti izbor“⁵². Sveti Ambrozije je bio jedan od onih koji je dobro razumio što znači ženidba i brak, ali i što znači djevičanstvo. U svojim spisima, nikada nije rekao kako je brak nepotreban. Nikada ga nije osudio, već ga navodi kao izbor većine ljudi. Svjestan je milanski biskup uloge braka i obitelji pa stoga i navodi: „Djevičanstvo nam ne bi bilo moguće, kad ne bi bilo onoga odakle bi se rodilo.“⁵³. Iz toga zaključujemo da je ženidba, odnosno brak itekako potreban. Ženidba je utemeljena od Boga Stvoritelja, baš kao i djevičanski način života. Ona je proglašena sakramentom, dakle jedna od najvažnijih i najsvetijih stvari koje Crkva posjeduje u svojoj baštini. O njoj čitamo na prvim stranicama Svetoga pisma.⁵⁴ Ona je dakle, ukorijenjena u ljudski rod, i sasvim je normalna i prirodna za čovjeka. Kroz bračni život, supružnici pomažu jedno drugome ići putem svetosti. Oni su jedno drugome međusobna pomoć za doći u nebo. „Ženidba se slaže s nastojanjem oko svetosti života jer pruža mnogo prigoda za vježbanje kršćanskih kreposti. Dobro uređena ženidba

⁵⁰ Ž. BEZIĆ, *Kršćansko savršenstvo*, Crkva u svijetu, Split, 1973., str. 12.

⁵¹ Usp. T. Z. TENŠEK, *Asketsko-monaška duhovnost otačkog razdoblja, Počeci i razvoj kršćanskog asketizma i monaštva do sv. Benedikta*, Priručnici 67, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993., str. 107.

⁵² Isto, str. 87.

⁵³ SV. AMBROZIJE, *Spisi o djevičanstvu*, Symposion, Split, 2001., str. 35.

⁵⁴ Usp. Post 1, 27-29

isključuje pohotljivost (libido).⁵⁵ Ženidba je zajednička šetnja dvaju supružnika prema Bogu, zajedničkim snagama, uvijek praćena svakodnevnim odricanjem, zajedničkom molitvom i prakticiranjem sakramentalnog života. Na tom tragu, gledajući Tertulijana u svojem spisu „Pisma ženi“ kada opisuje supružnike kaže: „Kako lijep par čine dvoje vjernika koji dijele istu nadu, iste ideale, isti način življenja, isti stav služenja! Oboje brat i sestra i sluge u Gospodinu bez najmanjeg dijeljenja u tijelu i duhu, zajedno mole, zajedno kleče i poste.“⁵⁶ To je uistinu slika male kućne Crkve zamišljene u Božjem spasenjskom planu. A iz takvih kućnih Crkava, rađaju se budući sveci, buduće djevice.

U vrijeme prve Crkve, način života između oženjenih i onih koji su se odlučili na djevičanski način života nije se posebno razlikovao. One su živjele u kući svojih roditelja, dakle nisu bile u odvojenim zajednicama, na način na koji većina živi danas. Takav način življenja unutar vlastitih obitelji zadržao se do IV. stoljeća.⁵⁷ Netko bi dakako mogao pomisliti kako je zajednički život djevica i oženjenih prijetnja jedno drugome. Iako su jedni i drugi pozvani izgrađivati Crkvu međusobnom suradnjom i vlastitim zalaganjem, može se dogoditi da jedno drugome budu neka vrsta zamke ili prepreke u poslanju. To se dakako, može dogoditi, no razlog tome treba tražiti u dubljoj nesređenosti unutar vlastitoga poziva i poslanja. Navodeći prethodno, ne mislim kako oženjeni i Bogu posvećene osobe trebaju živjeti zajedno, pod istim krovom. Ovdje mislim na duhovnu povezanost, spremnost da u svakom trenutku zajedničkim snagama budu Božji izabranici koji svijetu donose Evanđelje. Ono što ih povezuje zajednički je cilj – rad za Božje Kraljevstvo u društvu. Današnji primjeri u društvu za ovakav način života, dijeleći istu duhovnost možemo naći u različitim laičkim zajednicama. „Njihovi članovi žive u vlastitoj kući i u vlastitoj sredini.“⁵⁸ Sama „činjenica da dijele istu duhovnost i opslužuju isto pravilo“⁵⁹ pomaže im u shvaćanju poziva i olakšava eventualne poteškoće koje svakodnevno nastaju. U današnjoj Crkvi primjer za to imamo kroz različita vjernička društva.⁶⁰ Crkva je prepoznala ulogu laika i njihova nastojanja da slijede duh posvećenoga života na svoj način te omogućila prostor djelovanja kroz

⁵⁵ S. KOS, *Ženidba u spisima kršćanskih pisaca prvih četiriju stoljeća*, Centar za bioetiku, Zagreb, 2004., str. 100.

⁵⁶ G. FREGNI, *O bračnoj ljubavi*, Misli crkvenih Otaca, Verbum, Split, 2002., str. 30.

⁵⁷ Usp. SV. AMBROZIJE, *Spisi o djevičanstvu*, Symposion, Split, 2001., str. 9-11.

⁵⁸ R. CANTALAMESSA, *Djevičanstvo*, Teovizija, Zagreb, 2006., str. 116

⁵⁹ Isto, str. 116.

⁶⁰ Društva članova kojih, sudjelujući u svijetu u duhu neke redovničke ustanove, pod višim vodstvom iste ustanove žive apostolskim životom i teže prema kršćanskom savršenstvu nazivaju se trećim redovima ili kakvim drugim odgovarajućim nazivom. (u: CIC, *Zakonik kanonskog prava*, Glas Koncila, Zagreb, 1996., kann. 303., str. 149.)

takva i slična društva. Vraćajući se na vrijeme prve Crkve i život posvećenih djevice u društvu, primjetit ćemo kako su imale veliki ugled u samoj zajednici. Njihova je svakodnevnica bila ispunjena molitvom i radom. One pak starije uz molitvu i rad odlikovale su se brigom za mlade djevice, upućujući ih u način života koje su netom izabrale. „O blagdanima su odlazile u Crkvu, gdje im je bilo određeno posebno mjesto odjeljeno od drugih žena ogradom ispisanom tekstom iz Biblije, a odnosilo se na njihov stalež.“⁶¹ To samo pokazuje kako su posvećene djevice privilegirano i cijenjeno mjesto u crkvi. Sigurno da su bile snažno svjedočanstvo zajednici u kojoj su živjele gdje su ih promatrali i rasli zajedno s njima.

Izazov koji nam stavlja djevičanstvo kao pojam i osobe koje su prihvatile djevičanski način života svakako je stavljen pred cjelokupnu zajednicu, cijelu Crkvu. Crkva je dakako prepoznala i prepoznaje vrijednost i bogatstvo ove, od Otaca tako hvaljene kreposti. Djevičanstvo dakle izaziva, ono daje na razmišljanje, uvijek potiče i ne dopušta da se vjernički život shvaća kao dosadno življenje bez vlastitog angažmana. Ono uvijek rađa nešto novo, drugačije, pozivajući uvijek na korak više, imajući pred sobom uvijek Krista i rad za njegovo Kraljevstvo. Biti posvećenje drugima koji su oko nas i na taj način izgrađivati bolju i svetiju Crkvu zadatak je svakoga od nas. Jedan od puteva svakako je prihvaćanje djevičanskog načina života. Prihvatiti taj izazov i uhvatiti se u koštac sa svakodnevicom učinio je upravo milanski biskup Ambrozije. On je ušao u bit onoga što djevičanstvo jest. Izazov koji poziva sve ljude, svakoga vremena da ovoj temi pristupe s znatiželjom i poštovanjem.

⁶¹ SV. AMBROZIJE, *Spisi o djevičanstvu*, Symposion, Split, 2001., str. 10

3. AMBROZIJE, IZAZOV PRVOJ CRKVI

Sveti Ambrozije, dakako spada među najznačajnije osobe prve Crkve. Svojim likom i djelom zasigurno je izazivao mnoge učene ljude svojega vremena. No, svojim djelima i svojom osobnošću nije bio izazov samo prvoj Crkvi. On je izazov i nama koji živimo u ovo, kako mi kažemo moderno doba. Ono zbog čega osobno gajim simpatije prema ovome karizmatičnom biskupu svakako je njegova odlučnost i uvijek jasno usmjerenje na Isusa Krista bez obzira o kojoj temi piše. Jednostavnost u izricanju misli, a pri tome ne gubeći dubinu poruke, stil je vrijedan divljenja i pažnje. Njegova bogata baština pokazuje kako nije bio samo vršitelj dužnosti biskupa, nego je uistinu shvatio svoju službu kao zadaću za koju valja izgarati cijelim svojim bićem. Pritom ostaje ponizan i svjestan svojih slabosti i ograničenja, a to je nešto što krasi samo velika imena i osobe.

I. Prvi dio

3.1. Lik i djela Ambrozija

Sveti Ambrozije, milanski biskup i poznati gorljivi propovjednik, na poseban način veliča djevičanstvo kao tipično kršćansku i evanđeosku vrlinu. Živio je u vremenu kada je u Crkvi bila aktualna hereza arijanizma⁶². Također, borio se protiv tendencije uplitanja političkih vlasti u pitanja Crkve, te je otvoreno i smjelo govorio o moralnim pitanjima. Pokazao se kao stabilna i hrabra osoba, koja je u svakom trenutku bila ukorijenjena u nauk Krista i Crkve. Za Ambrozija je zanimljivo kako nikoga ne isključuje, nego kaže kako je svakome otvoren put prema Kristu, ukoliko želi hodati prema Njemu. Taj put nije samo za izabrane, nego za sve one koji žele kroz sakramente i slušajući Riječ Božju te obdržavanje zapovijedi biti na putu spasenja. U članku koji donosi sažetak apostolskog pisma Ivana Pavla II. povodom tisućušestote obljetnice smrti milanskog biskupa autor navodi: „Zanimljivo je da već Ambrozije preporučuje svakodnevnu pričest:“*Accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit! Sic vive, ut quotidie merearis accipere!*“ Za razliku od opijenosti vinom koje uzrokuje teturanje i posrtanje,

⁶² Arijanizam je hereza koja je dobila ime po Ariju, svećeniku iz Aleksandrije koji je zastupao krajnje subordinacijsku kristologiju. Arije je zastupao teoriju kako Logos nije pravi Bog, te da se po svojoj biti od njega sasvim razlikuje. Nije vječan ni svemoćan, nego je stvoren u vremenu, kao nesavršen i sposoban da trpi. Logosa, po Ariju, možemo nazvati polubogom (demijurgom), ali mu božanstvo po sebi ne pripada. Dakle, po Ariju, Isus Krist nije Bog, nego stvorenje. Na Nicejskom saboru 325. godine njegov je nauk osuđen kao hereza te je izopćen iz katoličke Crkve.

„opijenost Duhom“ proizvodi trijeznost duha i ukorijenjuje u Krista.“⁶³ Upravo ta „opijenost Duhom“ dala je Ambroziju da napiše mnoga djela. A opus djela vrlo je bogat i opširan.

3.1.1. Egzegetska djela

Teme koje sadrže egzegetska djela svetog Ambrozija vezane su uz različita tumačenja knjiga Staroga i Novoga zavjeta. Među one koje su vezane uz Stari zavjet su „Komentar na šest dana stvaranja“ (Hexaemeron), zatim „De Cain et Abel“ koja govori o četvrtom poglavlju knjige Postanka, „De Noe“ (et arca) i „De Abraham“. Uz ova navedena djela napisao je i „De Isaac vel anima“ (O Izaku i duši) i komentar na opis raja zemaljskoga „De paradiso“. Knjiga koja je vezana uz Novi Zavjet je „Tumačenje Evanđelja po Luki“ (Expositio evangelii secundum Lucam).⁶⁴

3.1.2. Dogmatska djela

Među dogmatskim djelima kao i među egzegetskim nalazimo široku lepezu tema o kojima je Ambrozije govorio. Dva djela pisao je na molbu cara Gracijana. To su djelo „De fide, ad Gratianum“ i djelo „De Spiritu Sancto“ koje govori o Duhu Svetom. Od ostalih djela koja se ubrajaju u dogmatska navodim još „De incarnationis dominicae sacramento“, djelo koje je usmjereno protiv apolinarista i arijevac. U djelu „Explanatio symboli“ navodi i tumači simbole, a među dvije knjige koje govore o katezezi novokrštenika ubrajaju se „De sacramentis“ i „De mysteriis“. U dogmatska djela uvrštavaju se i dva nadgrobna govora koje je Ambrozije održao caru Valentinijanu i Teodoziju.⁶⁵ Ono što je meni vrhunac i najzanimljiviji dio njegovog opusa zapisanih djela svakako su moralna i asketska djela koja navodim u nastavku.

3.1.3. Moralna i asketska djela

Među moralna i asketska djela ubrajaju se različiti spisi o djevicama i djevičanstvu. Možemo reći kako je djevičanstvo bila omiljena tema Ambrozijevih govora. O tome nam svjedoče i djela koja je napisao. To su „De virginibus“ (O djevicama), „De viduis“ (O udovicama), „De virginitate“ (O djevičanstvu), „De institutione virginis“ (O odgoju djevica) te „Exhortatio virginitati“ (Vrednovanje

⁶³ A. MIŠIĆ, *Sveti Ambrozije – tisućušestota obljetnica smrti*, u: *Obnovljeni život* (52), (1997), br. 5., str. 397-398.

⁶⁴ Usp. J. PAVIĆ – T.Z. TENŠEK, *Patrologija*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993., str. 223.

⁶⁵ Isto, str. 224.-225.

djevičanstva).⁶⁶ Sva ta djela Ambrozije je složio u knjizi „Spisi o djevičanstvu“, koja je središnja knjiga ovoga rada te ćemo se njenim sadržajem i strukturom više pozabaviti u idućem podnaslovu.

S kolikim je strahopoštovanjem i odgovornošću sveti Ambrozije pisao o djevičanstvu svjedoči i početak prve knjige: „Zato se i ja, iako obdaren skromnim sposobnostima, osjećam dužnim povjerene nam riječi Božje davati na kamate ljudskim dušama. Napose zato što Gospodin od nas zahtijeva nastojanje, a ne uspjeh. Tako sam odlučio nešto napisati, jer je time od srama manja opasnost, nego raspravljati govorom.“⁶⁷ Po uzoru na riječi svetog Ambrozija, i ja se nadam da ću u mnoštvu bogatstva misli o djevičanstvu kroz djelo „Spisi o djevičanstvu“ moći donijeti ono najvažnije i najljepše što milanski biskup donosi. Upustiti se u izazov kojega ovo djelo predstavlja sigurno ostavlja i prostor za učiniti poneki propust u ponekom citatu koji lako promakne u želji da se donese onaj ljepši i sadržajni.

3.2. Djelo „Spisi o djevičanstvu“

Djelo „Spisi o djevičanstvu“ zapravo je spoj četiri djela sv. Ambrozija na temu djevičanstva. Ambrozijev stil pisanja je miran, vrlo konkretan i osjećajan. Rado koristi citate iz Svetoga Pisma i često ih spominje u svojim knjigama o djevičanstvu. Na taj način stavlja dodatnu težinu, ali i jasnoću svojih poruka i misli čitatelju. Djelo je veoma sadržajno i teološki veoma bogato. Ambrozijeva misao odiše jednim posebnim stilom. U svakoj riječi može se primjetiti velika poniznost što me dodatno potaknulo da se više pozabavim njegovim djelom. Djevičanstvo je nešto što je kod Ambrozija posebno na cijeni. Sigurno da je na djevičanstvo gledao sa posebnom simpatijom jer je njegova sestra prihvatila djevičanstvo, ali i potaknut vlastitim životom odlično se snalazi pišući o ovoj uzvišenoj kreposti. Dubljom analizom Ambrozijevih spisa, otkriva se zaista izazov kojega je predstavio svojim razmišljanjem o djevičanstvu, kako za prvu Crkvu i svoje suvremenike, ali i za nas koji njegova djela iščitavamo sedamnaest stoljeća nakon njegova života.

⁶⁶ Isto, str. 224.

⁶⁷ Sv. AMBROZIJE, *Spisi o djevičanstvu*, Symposium, Split, 2001., str. 17-18.

3.3. Podjela i sadržaj djela

„Spisi o djevičanstvu“ sastavljeni su od četiri djela – knjige, od koje se prvo djelo koje je napisano Ambrozijevoj sestri Marcelini djeli u još tri zasebne knjige. Nakon njih slijedi knjiga „O djevičanstvu“ (*De virginitate*). Knjiga „O djevičanstvu“ su ustvari dvije Ambrozijeve homilije koje je izrekao u milanskoj katedrali i objavljena je 378. godine. Nadalje, spisi sadrže još dvije knjige. Knjiga „O odgajanju djevice“ (*De institutione virginis*) je još jedna homilija koju je Ambrozije izrekao prilikom primanja vela njegove imenjakinje Ambrozije. Primanje vela bi danas odgovaralo primanju redovničkog habita, a ova je knjiga izdana 391. godine. Posljednja knjiga sadržaja „Spisa o djevičanstvu“ jest „Nagovori o djevičanstvu“ (*Exhortatio virginitatis*). Ona je zapis propovijedi održane u Firenci 393. godine. Razlog je bila posveta crkve, koju je dala podignuti jedna udovica o svome trošku. Konkretno u ovome spisu, Ambrozije veliča djevičanstvo i njezin stalež jer su udovičin sin i tri kćeri prihvatili živjeti u cijeloživotnom posvećenju Gospodinu.⁶⁸

3.3.1. „O djevicama“ (*De virginibus*)

Prva knjiga nosi naslov „O djevicama“ (*De virginibus*) i napisana je 377. godine, a kao što sam maločas spomenuo upućena je Marcelini, sestri svetog Ambrozija. Knjigu „O djevicama“ napisao je upravo na njenu molbu. Naime, Marcelina se odlučila za djevičanski način života na Božić te je svoje zavjete dala u bazilici sv. Petra pred papom Liberijem, zajedno sa nekolicinom drugih djevojaka.⁶⁹ Drugu knjigu unutar ovoga spisa o djevicama, Ambrozije objašnjava kako u potrebi da pripremi pravila za djevičanski način života, neće ništa svojega dodavati, nego će se poslužiti primjerima. On sam navodi: „Uostalom, primjer je već po samom sebi korisniji, budući se smatra manje težim što je učinjeno od drugih, i korisnim ono što su drugi već kušali(...)“⁷⁰ Temu primjera koje Ambrozije uzima kao vodiče mladim djevicama obradit ćemo nešto kasnije u posebnom podnaslovu. Kroz treću pak knjigu unutar ove cjeline nadovezuje se Ambrozije na samog papu Liberija koji je u svojoj propovijedi djevicama za Božić govorio o Kristovom savršenstvu. I sam Ambrozije priznaje da je kroz prošle dvije knjige izrekao sve što je imao od svojega razmišljanja, te potiče na razmatranje riječi samoga pape. Jedno poglavlje posvećuje pravilima i govoru o umjerenosti u jelu i piću.

⁶⁸ Usp. SV. AMBROZIJE, *Spisi o djevičanstvu*, Symposium, Split, 2001., str. 255-256.

⁶⁹ Isto, str. 72.

⁷⁰ Isto, str. 51.

Opasnost su, navodi Ambrozije, mladenačke godine koje mogu pobuditi strasti. Uz jelo i piće, upozorava i na gozbe i nepotreban razgovor. Razlog zbog kojega spominje mladenačke godine i opasnost istih jest taj što je Marcelina imala 25 godina, a Ambrozije je bio svjestan što te godine sa sobom nose. Uz sve to, poziva ju na neprestanu molitvu navodeći Isusove riječi iz Matejeva evanđelja: „Bdijte i molite da ne padnete u napast.“ (Mt 26, 41). Daje joj konkretne upute što i kako moliti: „Hoću također da i u krevetu opetuješ psalme i Oče naš, i čim se probudiš, ili prije nego zaspeš, tako da na početku odmora, oslobođena svjetovnih briga, utoneš u san sa svetim mislima (...) Na posebni smo način dužni svakog dana, u prvim jutarnjim satima, moliti Apostolsko vjerovanje, simbol naše vjere, kao pečat našeg srca.“⁷¹

3.3.2. „O djevičanstvu“ (De virginitate)

Spomenuli smo kako je ova knjiga ustvari dvije Ambrozijeve homilije koje je izrekao u milanskoj katedrali. Izvori kažu da je knjigu napisao kako bi se obranio od prigovora koje su iznosili protivnici djevičanstva. Ambrozije je vrlo jasan u toj obrani, te ide do mjere da spominje postojeći kult⁷² djevičanstva kod pogana koji u sebi nema pobožnosti, te time govori kako je Crkvi djevičanstvo itekako potrebno. Spominjući djevičanski kult pogana Ambrozije misli na kult rimskoj božici Vesti⁷³ koji je u njegovo vrijeme bio raširen u Rimskome carstvu. Osjeća odgovornost kao biskup, pod cijenu vlastita života braniti posvećeno djevičanstvo od prigovora koji se nameću. Ambrozije kaže kako se djevičanstvo ne može osuđivati niti se nekome ne sviđati jer je nagrada koja slijedi iz ovakvog načina života, vrijedna divljenja. Na početku šestog poglavlja piše: „Stoga tko osuđuje djevičanstvo, tim osuđuje sama sebe i zavjete sviju koji čeznu za preobraženim životom po uskrsnuću tijela. Dakle, ne može izgledati da zaslužuje osudu ono što nam je određeno za nagradu. A ne može nam se ne sviđati slika onoga stanja, čije će postignuće biti velika nagrada, a za kojom žarko čeznemo.“⁷⁴ Ambrozije

⁷¹ Isto, str. 81.

⁷² Kult (*bogoštovlje*) lat. cultus dolazi od colere (uzgajati, brinuti se, častiti, štovati). Bogoštovlje je izričito klanjanje Bogu. Obuhvaća sva djelovanja čija je prva i autentična nakana priznati apsolutno Božje vrhovništvo i iskazati mu dužnu čast. Bogoštovlje je kao temeljni vid i religije i kulture, staro koliko i čovječanstvo, a u različitim oblicima i očitovanjima uvijek je prisutan u religijama. (usp. Enciklopedijski teološki rječnik, str. 110.)

⁷³ Vesta (lat. Vesta), rimska božica vatre na kućnome i državnom ognjištu. Za rimsku je državu njezin kult bio najvažniji poslije Jupiterova. Kult je svakodnevno obavljalo šest Vestinih svećenica zvanih vestalke (Virgines Vestales). Bile su jedine svećenice u Rimu (uzimane u službu već od sedme godine života), nosile su bijelu odjeću svoje božice i kapu (infula) na glavi, a za žrtve koprenu. Imale su liktorsku pratnju i uživale javne počasti. (usp. A. REBIĆ, *Opći religijski leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2002., str. 1006-1007.

⁷⁴ SV. AMBROZIJE, *Spisi o djevičanstvu*, Symposion, Split, 2001., str. 107.

je mišljenja kako je djevičanstvo uzvišenije od ženidbe, ali da onaj koji je oženjen ne bi trebao težiti djevičanstvu nego se izgrađivati u svome pozivu kroz bračni život. Tu možemo vidjeti kako Ambrozije dijeli mišljenje svetoga Pavla čiji smo nauk iznijeli kroz poslanice koje smo obradili u prvom poglavlju rada. Zanimljivu usporedbu možemo vidjeti u nastavku ove knjige. Spominjući redak iz Pjesme nad pjesmama (Pj 1, 3), govori o mirisu kojim je odisao sam Isus. Biti, naime ugodan Kristov miomiris u ovome svijetu, zadatak je svih nas kršćana. Izraz „miomiris“ također podsjeća na žrtvenu dimenziju kršćanskoga života. Kada vjernik prihvaća žrtvu, on svijetu u kojem živi širi taj „miomiris“, i na taj način poziva sve da pristupe Evandelju. To je Ambrozije htio za sve one koji prihvaćaju posvećeni način života kroz djevičanstvo. Upućuje djevice da prihvaćaju taj miris, miris Duha Svetoga, tu „pomast“ koja je prepoznatljivi znak Božje prisutnosti. A biti ugodan Kristov miomiris, dar je Duha Svetoga kojega smo primili darom krštenja. Posjedovati tu „pomast“ u svojoj nutrini, dragocjenost je koju valja čuvati u svojoj posudi (srcu). U tom kontekstu, Ambrozije upozorava djevicu: „Zatvori dobro svoju posudu da se pomast ne rasprši. Da, zatvori je ključem čistoće, čednošću govora, prezirom slavohlepnosti.“⁷⁵

3.3.3. „O odgajanju djevice“ (De institutione virginis)

Ovaj spis, odnosno knjiga napisana je građaninu Bologne, Euzebiju. Euzebije je imao unuke, te je odgoj istih povjerio upravo biskupu Ambroziju. Jedna od unuka je i Ambrozija, koja je prihvatila veo djevičanstva, te je dio knjige i homilija koju je Ambrozije izrekao na zavjetovanju mlade djevice. Ono što je zanimljivo jest spoznaja načina života koju dobivamo na temelju govora Euzebiju o brizi za njegovu unuku. Euzebije mu se povjerava u smislu da se za nju brine više nego za ostalu djecu. Ambrozije mu na to odgovara: „I uistinu mora tako misliti čovjek koji živi od vjere; jer ostale odgajaš da ih poslije pošalješ van kuće i ujediniš sa stranima, a ovu ćeš uvijek imati sa sobom.“⁷⁶ Možemo iz njegovih riječi sa sigurnošću zaključiti kako su djevice onoga vremena, ukoliko su se odlučile živjeti u djevičanstvu cijeloga života, ostajale u svojoj rodnoj kući i živjele sa svojim roditeljima. U nastavku knjige, Ambrozije zanimljivo, govori o ljudskoj duši koja se ne može vidjeti izvana, nego je skrivena u tijelo, kako je ne bi svaki pogled mogao dokučiti. Donosim citat iz knjige, koji je za današnje vrijeme vrlo aktualan, a otkriva prave naglaske koje bi današnji svijet trebao

⁷⁵ Isto, str. 123.

⁷⁶ Isto, str. 157.

promatrati kada se radi o čovjeku. Ambrozije, dakle navodi: „Dražestan je njegov vanjski izgled, što nadvisuje izgled svih ostalih živih bića. Ali neka se oslobode izgleda tijela nerazumna bića. Onima koji su obdareni razumom, pripada pravo na sasvim posebnu pohvalu. Ja se dakle divim čovjeku, ne radi njegova izgleda, nego zbog uzvišenosti i odlučnosti njegovih osjećaja, zbog čega zaslužuje pohvalu(...)“⁷⁷ Ono što u nastavku slijedi možemo nazvati svojevrsnom pohvalom ženi naspram muškarca. Biskup sa tolikom pažnjom govori o poštivanju žene od strane muškarca, da doziva u pamet knjigu Postanka koju objašnjava kroz pad i opravdavanje Adama i Eve prema Bogu. Ono što stavlja muškarcu pred oči jest unutarnja ljepota koja bi trebala imati prednost pred vanjskom ljepotom. Za primjer daje Saru, Abrahamovu ženu zbog koje je bio poštovan od strane faraona kada je sišao u Egipat⁷⁸. Kaže Ambrozije, neka žena bude draža zbog čednosti nego zbog vanjskog izgleda jer: „Nema grijeha da žena bude onakva kakva je rođena, ali jest čovjeku mana tražiti u njoj ono što u njemu dosta često bude uzrok napasti.“⁷⁹ Knjigu milanski biskup završava zahvalom za djevicu Ambroziju, te usrdno za nju moli snagu i zaštitu, kako bi se ojačala na putu kojega je izabrala. On moli Gospodina prikazujući ju kao svećenik koji prinosi i preporuča u Očev zagrljaj. Sa željom da djevica zasluži nakon smrti gledati lice svoga Gospodina, zaključuje svoju molitvu retkom iz Pjesme nad pjesmama: „Dođi s Libana, Zaručnice, dođi s Libana, prolaziti ćeš i prekoračiti ćeš početak vjerovanja.“⁸⁰; da kroz zemaljski hod, prijeđe u nebo.

3.3.4. „Nagovori o djevičanstvu“ (Exhortatio virginitatis)

Ovu knjigu Ambrozije je napisao potaknut primjerom udovice Julijane i njezine djece koja je živjela u Firenci. Imala je sina jedinca i tri kćeri te su se svi oni posvetili Bogu kroz djevičanstvo. Razlog zbog kojega Ambrozije tada dolazi u Firencu jest posvećenje crkve sv. Lovre, a nju je dala izgraditi ta ista udovica Julijana. U crkvu sv. Lovre donosi i dio relikvija svetih mučenika Vitala i Agrikole⁸¹ koje su bile pronađene

⁷⁷ Isto, str. 164.

⁷⁸ Usp. Post 12, 10-20.

⁷⁹ SV. AMBROZIJE, *Spisi o djevičanstvu*, Symposion, Split, 2001., str. 167.

⁸⁰ Usp. Pj 4,8

⁸¹ Spomendan sv. Agrikole u katoličkom kalendaru slavi se 26. veljače. Prije nego je postao biskupom, bio je knez grada Neversa u Francuskoj. Biskupovao je između 570. i 614. godine. Sudjelovao je na pokrajinskim saborima u Maconu 581. i 585. godine te na saboru u Lyonu 583. godine. (usp. J. ANTOLIĆ, *Duhovni velikani sveti katoličke Crkve*, I., Velika biblioteka „Obnovljenog života“, Zagreb, 1998., str. 173-174.)

u Bologni. Za ovu se knjigu može reći kako je to pohvalni govor svetim Mučenicima, ali isto tako i Julijani i njezinoj djeci. Ambrozije navodi u svojoj pohvali kako je Julijana židovka, čime je njemu i nama još više zanimljiva ova žena, te hvali njezinu vjeru i ističe djelo koje je učinila posvetivši svoju djecu djevičanstvu. Zanimljiva činjenica o Julijaninom mužu koji je prethodno preminuo jesu, pretpostavlja se, primljeni sveti redovi. Takva praksa je vrlo stara odredba Crkve, a dozvoljavala je da se oženjeni rastave od žene uz međusobni pristanak, učine zavjet čistoće, i onda posvete službi oltara. Govoreći o situaciji u kojoj se Julijana našla, on upućuje razmišljanje sv. Pavla koji u Prvoj poslanici Korinćanima navodi: „Ja bih volio da svi budu kao i ja.“⁸² Na tom tragu, Ambrozije savjetuje: „Želim da i vi prihvatite i nasljedujete primjer velikog Apostola, koji se nije vezao ženidbenim lancima, da se veže Kristovim lancima. Ne bi mogao izvršiti onako plodni apostolski rad, da se bio upustio u ženidbu.“⁸³ Ono što nam nudi nastavak je govor same udovice Julijane koja savjetuje svoje kćeri da ne učine isto što i ona. Savjetuje im da ostanu djevice, potiče ih različitim primjerima iz Svetoga Pisma, naglašavajući veličinu i ulogu djevica koje je Bog upotrijebio da se proslavi u svome narodu. Julijana piše i pohvalu djevičanstvu kroz jedan odlomak. „Čuvajte ovaj vrt svoje duše, ovaj bistri zdenac, da vam ga nitko ne zamuti, da mu nitko ne slomi pečat, postavljen vam od Stvoritelja.“⁸⁴ Uz to, napominje kako život u djevičanstvu otkriva i napasti. Prosece pak, vidi kao ljude koji napadaju djevičanstvo kroz traženje djevica za brak, a ukoliko djevica odbije, oni postaju njeni protivnici. Pokazuje nam to primjer mnogih djevica-mučenica koje su bile ubijene od strane svojih prosaca jer su odbile pristupiti u brak.

Za djevicu, Julijana u svome govoru za djevicu kaže da je sveta, koristeći hebrejsku riječ „kadeš“⁸⁵. Ta svetost prizlazi iz njenog nerađanja djece, iz toga što nema

Po Ambrozijevim riječima: „Sv. Agrikola bio je nježne naravi, da su ga i isti neprijatelji sažaljevali, pa su mu radi toga odgađali mučenje. Na kraju, kad se nije dao prignuti njihovim laskanjem, bio je pribijen na križ.“

S druge strane, sv. Vital je ispočetka bio rob sv. Agrikole, kojega je ovaj vremenom učinio slobodnim. Mučen je na različite načine, te je od posljedica mučenja, ostavši Kristu vjeran, umro mučeničkom smrću prije Agrikole.

⁸² Usp. 1 Kor 7, 7

⁸³ SV. AMBROZIJE, *Spisi o djevičanstvu*, Symposion, Split, 2001., str. 215.

⁸⁴ Isto, str. 217.

⁸⁵ Hebrejska riječ *godeš*, sveta stvar, svetost koja dolazi od korijena koji nesumljivo znači „odsjeći, odvojiti“; usmjeruje nas prema ideji odvajanja od profanog; svete su stvari one koje se ne dotiču ili kojima se ne približava, izuzevši pod stanovitim uvjetima obredne čistoće. Bremenite su dinamizmom, misterijem i veličajnošću u kojoj se može nazreti nešto nadnaravno; stoga bude pomješani osjećaj groze i privlačnosti, kojim čovjek biva svjestan svoje malenosti pred tim očitovanjima „numinoznog“ (usp. X.

muža. Stoga s punim pouzdanjem i zahvalnošću svaka djeвица može izgovarati riječi iz Izaije proroka: „Kliči, nerotkinjo, koja nisi rađala; podvikuj od radosti, ti što ne znaš za trudove! Jer osamljena više djevice ima negoli udana, kaže Jahve.“⁸⁶ Pobožna je udovica Julijana imala sličan put kao i Ana, majka proroka Samuela. Naime, hebrejska riječ „Samuel“ znači „isprošen od Gospodina“ što otkriva situaciju u kojoj se nalazila ova pobožna žena iz Staroga zavjeta. Ana je bila nerotkinja, te je svoga sina Samuela, kasnije proroka i posljednjeg suca u Izraelu već i prije njegova začeća prikazala Gospodinu. Samuel je odrastao u hramu, gdje ga je odgajao svećenik Eli.⁸⁷ Na sličan način kako se Ana zavjetovala Gospodinu, tako je i udovica Julijana zavjetovala svoga sina. Rodila je prije njega tri kćeri, te se nije nadala roditi muško dijete. Vidimo kako je ispunjenje zavjeta⁸⁸ shvaćeno vrlo ozbiljno i osobno. Ona to opisuje sljedećim riječima: „Moje molitve, moji zavjeti pomogli su da dođeš, ne znam kako, u moje krilo, jer se nisam nadala da ću roditi muškića, tebe dobivena više po mojim prošnjama, nego tajanstvenom radnjom dogovorenog općenja.“⁸⁹ Dijete je dar Božji, ono je bogatstvo koje Bog daruje u ruke roditelja. Brižna majka upućuje poticajnim riječima sina za kojega je svjesna da joj je darovan. „Sinko, opetujem ti, sjećaj se tko je tebe meni darovao: On ti je oblikovao lice, On ti je uredio udove, On je uslišao moje molitve, kojoj crkvi, kojoj službi sam te prije rođenja posvetio. Rođen si ne za roditelje, a ni za sebe; nego za Boga, čiji si počeo biti prije nego si izašao iz krila majke svoje.“⁹⁰ Ovim prikazom završavam govor o udovici Julijani kojoj je Ambrozije posvetio puno prostora u svojoj knjizi.

Ambrozije je u nastavku svoje knjige iskoristio priliku te potaknuo kćeri da kroz svoj život i svakodnevne navike traže Isusa koji je s njima u svakome trenutku. Pozivajući se ponovno na retke iz Pjesme nad pjesmama, te riječi svetoga Pavla i njegove poslanice, Ambrozije je ustrajan pokazati kako je Kristova ljubav savršena i vrijedna svake žrtve, „jer je on u svojoj biti savršena ljubav, takve su i strelice ljubavi

LEON-DEFOUR, *Rječnik biblijske teologije*, preveo Mate Križman, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993., str. 1312-1313.)

⁸⁶ Iz 54, 1

⁸⁷ Usp. 1 Sam 1, 1-28.

⁸⁸ Zavjet, to jest promišljeno i slobodno Bogu dano obećanje o mogućem i većem dobru, mora se ispuniti iz kreposti bogoštovlja. Zavjet je čin pobožnosti kojim kršćanin prinosi samoga sebe Bogu ili mu obećava neko dobro djelo. Držeći svoje zavjete, daje Bogu što mu je obećao i posvetio. (usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Katekizam Katoličke Crkve*, br. 2102., Glas Koncila, Zagreb, 1994.)

⁸⁹ SV. AMBROZIJE, *Spisi o djevičanstvu*, Symposion, Split, 2001., str. 229

⁹⁰ Isto, str. 229.

kojima ranjava one koji ga traže⁹¹. Želeći pokazati put k toj savršenoj ljubavi, upozorava na opasnost zlobnoga govora i klevetanja. Put kojim se može izbjeći navedeno, Ambrozije vidi u sramežljivosti i šutnji. Potkrepljujući svoje tvrdnje uzima za primjer ljude iz Svetoga Pisma, koji su se upravo odlikovali ovim krepostima. Suzana je primjer žrtve klevete od strane dvojice staraca koji su zaželjeli njenu ljepotu.⁹² Ambrozije spominje i primjere Josipa Egipatskog⁹³ i proroka Danijela⁹⁴. Za Joba pak kaže da je najbolji učitelj kako se pobjeđuje kleveta. On koji se borio protiv puno napasti kojima ga je Gospodin pritisnuo odličan je primjer svima koje pritišće bilo kakva životna nedaća. I dok se mi obično želimo braniti kada nas krivo optuže, Job pokazuje kako je šutnja put koji trebamo slijediti. „Evo ja se smijem klevetama, i ne govorim; i kad bih vikao, ne vidim razloga.“⁹⁵

Djevice, su kako navodi Ambrozije u svojoj knjizi, anđeli među ljudima. One ne poznaju ropstva i bijedu tijela i svojim razumom se bave božanskim stvarima. I gledajući ih može se dobiti dojam da su se oslobodile svake tjelesne nemoći. Promatrajući njihovo ponašanje, može se uistinu vidjeti onaj božanski osmijeh, kojega se ne sreće u svakodnevnim susretima na licima ljudi. Izolirane od svijeta i svakodnevnih pogleda one su već sada na zemlji primjeri nebeskoga života s Kristom. Djevice su dakle, Ambrozijeve miljenice. One su predstavnice savršenog načina života s Kristom u Crkvi.

„Spisi o djevičanstvu“ savršeno opisuju što Ambrozije misli o djevicama i djevičanskom načinu života. Divljenje koje se može iščitati iz riječi koje upućuje svakoj osobi u djelu pokazuje da djevičanstvo traži odricanje, kontinuitet života i neporočnost koja izlazi iz bliskosti i ljubavi prema Isusu Kristu. Snaga riječi koja je prisutna u Ambrozijevim govorima, pokazatelj su duboke ukorjenjenosti Ambrozija u Riječ Božju. Ta ukorijenjenost rađa jedan autoritet i snagu koja izlazi iz osobe milanskog biskupa. On izazov djevičanstva stavlja pred sve vjernike. Dajući im izbor, ne osuđuje nikoga tko bi izabrao drugačije, ali isto tako ne dopušta da se djevičanstvo omalovaži niti gleda kao bezvrijedno življenje.

⁹¹ Isto, str. 233.

⁹² Usp. Dn 13, 19-24

⁹³ Usp. Post 39, 20

⁹⁴ Usp. Dn 13, 35

⁹⁵ Job 19, 7

II. Drugi dio

3.4. Lik djevice⁹⁶

Na samu pomisao o liku djevice unutar katoličke teologije, kao svjetionik ističe nam se osoba i djelo Blažene Djevice Marije. Svakako da je Djevica Marija i prvoj Crkvi, a posebno posvećenim djevicama bila i ostala najbolji uzor. Kao uzor djevičanstva nju ćemo donijeti u sljedećem podnaslovu. Uz Djevicu Mariju, kao primjer svjetle i mnogi sveci i mučenici koji su živjeli djevičanskim načinom života, a bili su suvremenici apostolskih Otaca. Njihove živote i podnesena mučeništva također možemo naći unutar spisa i govora o djevičanstvu. Na tom tragu donijet ćemo viđenje djevice i djevičanskog načina života kroz spise Otaca Istoka i Zapada. Nemoguće ih je odvajati, jer su i jedni i drugi dali ogroman doprinos razvoju misli o djevičanstvu. Ujedno su jedni drugima bili poticaj i nadahnuće. Izazov koji je u to vrijeme predstavljalo djevičanstvo prepoznali su mnogi vjernici. Oci su pak, potaknuti time, vidjeli važnost savjeta i uputa svima onima koji su bili na tome putu. Uz to, svojim su poticajnim tekstovima i propovijedima zasigurno bili izvrsni promotori djevičanskog načina života. S takvim stavom i odlučnošću kojega su imali, ostali su i danas dragocjen izvor i nadahnuće svima koji razmišljaju o posvećenom životu, kako ženama, tako i muškarcima.

Djevice su dakle imale posebno ogradom odvojeno mjesto u crkvi, ali i poseban obred primanja u red djevica. „Obred je vršio biskup. Prvenstveno se sastojao u tome što je biskup „djevici“ na glavu stavljao „veo“ ili „koprenu“. Stoga se obred nazivao velatio.“⁹⁷ Obred se obavljao na određene blagdane u Crkvi i to na Božić, Bogojavljenje, uskrсни ponedjeljak i na Petrovo.⁹⁸ Unutar „Spisa o djevičanstvu“ iznesen je kompletan obred primanja djevice u posvećeno djevičanstvo. Zbog boljeg shvaćanja samoga obreda donosim u cijelosti kako ga donose i „Spisi“: „Djevojka na početku 25 godine života, poslije nego je dovoljno dokazala znanje, i dobila pristanak roditelja, čeznula je za javnim zavjetovanjem. Određenog dana uputila se u crkvu. Ondje su joj izišle u susret starije djevice. S upaljenom svijećom u ruci došla je do

⁹⁶ Pod ovim naslovom „Lik djevice“ govoriti ćemo o ženama i muškarcima koji su prihvatili posvećeni način života, život u djevičanstvu.

⁹⁷ Također je nosio naziv consecratio i benedicio. To je stoga što je „djevica“ po „posveti“ i „blagoslovu“ bivala „posvećena“. Veo je pak bio znak „djevičanskih“ duhovnih zaruka s Kristom. (usp. SV. AUGUSTIN, *Govori – I*, preveo: Marijan Mandac, Služba Božja, Makarska, 1990., str. 118.)

⁹⁸ Isto, str. 118.

oltara. Biskup je nad njom čitao određene molitve. Ona je poslije toga svukla svjetovnu odjeću, obukla blagoslovljeni habit, dok bi joj se napomenulo da valja svući starog čovjeka i obući novoga posvećenoga u pravdi i istini. Dao bi se njoj veo crvene boje, znak božanske ljubavi što joj mora gorjeti u srcu. Zatim joj se stavio na glavu zlatni vijenac, kao zaručnici nebeskog Zaručnika, i radi toga kao kraljici. Na zapadu su djevice čuvale kosu na glavi, ali na istoku, i mnogo kasnije kod nas, prevladao je običaj šišanja u znak odreknuća svega što je moglo biti poticaj taštine. Biskup je potom tumačio ono što sv. Ambrozije naziva djevičanskim himnom, a to je po mišljenju nekih bio psalam 45. (44.), a po drugima, pjesma sastavljena upravo za ovaj obred. Na kraju je održao pobudni govor novoj zaručnici. Kad bi završio, ona bi Bogu obećala da će do smrti ostati vjerna svojim zavjetima, a puk bi glasno kliknuo: Amen. Tako budi.“⁹⁹

Kada spominjemo lik djevice i djevičanstva, lako možemo pomisliti kako je takav način života predviđen i osiguran samo za žene. To naravno nije točno. Sveti Augustin u svojoj božićnoj propovijedi obraća se upravo mladićima koji su prihvatili djevičanski način života sljedećim riječima: „Veselite se, sveti djevičanski mladići. Vi ste nadasve odabrali nasljedovati Krista. Niste krenuli za ženidbom. Krist vam ne dolazi po braku. Ipak odlučite da ga slijedite kako bi vam omogućio staviti na stranu ono po čemu dođoste na svijet.“¹⁰⁰ Muškarci dakle nisu zaostajali za ženama u prihvaćanju djevičanskog načina života i to nisu bili rijetki slučajevi. Brojni spisi otaca Istočne crkve nazivaju ih kaluđerima.¹⁰¹

3.4.1. Vrline djevice

Živjeti posvećenim životom zahtjevan je i mukotrpan put svetosti. On zahtjeva stalnu borbu i ustrajnost sa samim sobom, svojim grijesima i slabostima. Također djevičanstvo zahtjeva odricanje i izgradnju kreposti. Možemo reći kako je temelj svega vjera. Vjera je ona koja nas nosi i omogućuje pobjeđivati same sebe. Vjera je početak izgradnje svetosti života. Vjera je ona koja rađa ostale vrline koje se mogu prepoznati u vjernicima. Vrline su dakle ukrasi osobe. A Ambrozije u knjizi „O djevičanstvu“ kao lijepi ukras djevičanstva navodi stidljivost. „Uz svaku krepost djevice, nužno je povezana stidljivost. Ona mora biti neizostavni pratilac djevičanstva, jer je bez nje ono

⁹⁹ SV. AMBROZIJE, *Spisi o djevičanstvu*, Symposion, Split, 2001., str. 11.

¹⁰⁰ Isto, str. 132.

¹⁰¹ „Kaluđer“ je pravoslavni naziv za starca monaha, onoga koji živi u manastiru, samostanu. Ovaj termin specifičan je za Istočnu Crkvu. Žene monahinje nazivaju se kaluđerice.

neostvareno.“¹⁰² Ona je povezana sa šutnjom koja rađa skroovitost. Sve te vrline potrebno je izgrađivati, a izgrađene čuvati i nad njima bdjeti. Na tom tragu čuvanja vlastitih vrlina i budnosti Ciprijan, u svojim raspravama „O životu djevica“ potiče djevice da čuvaju ono što su započele te zbog toga slične anđelima. Savjetuje ih riječima: „Čuvajte, djevice, čuvajte ono što započeste. Čuvajte ono što ćete biti. Velika vas plaća čeka, velika nagrada kreposti, najveći dar čistoće. Ono što ćemo svi mi biti, vi već počeste.“¹⁰³

3.4.2. Izgled i odjeća djevice

Budući da se naš rad temelji na svetom Ambroziju i njegovom viđenju djevičanstva, i ovaj naslov možemo početi njegovim uputama kako djevica treba izgledati. Ambrozije koristi citat iz knjige Propovjednikove: „U svako doba nosi haljine bijele“ (Prop 9,8). Za Ambrozija, najljepša djevica je ona koja ne posjeduje ništa, siromašna tijelom, a bogata duhom i mudrošću. U jednom od spisa biskup kaže: „Događa se da mnoge, koje se, ma da su zavjetovale djevičanstvo, uza sve to drže neprirodno da se pokažu privlačnima; izlaze među svijet lijepo nakićene, i s licem što sjaji s onim što ne pristoji djevica posvećenima Gospodinu.“¹⁰⁴ Pritom naravno misli na korištenje nakita i šminkanje lica. Nadovezujući se na Ambrozija ponovno možemo spomenuti svetog Ciprijana. On je govoreći o odjeći djevica u svojem spisu „Odjeća djevica“ kojega je napisao oko 249. godine naglašavao duhovni nakit milosti i sliku Božju koja sjaji u djevicama. On kaže: „Djevica izbjegava sve oblike samodopadnosti. Odriče se zemaljskih želja. Ona pomno pazi i na svoju vanjštinu. To se vidi po njevoj odjeći. Djevica odbija raskoš i ukrase.“¹⁰⁵ Dakle možemo vidjeti da su Oci u ukrašavanju, šminkanju i nakitu vidjeli prepreku za djevičanski način života. Sve ono što je bio sastavni dio tjelesnog izgleda mlade djevojke u društvu nije bilo poželjno za djevicu. To možemo razumjeti jer su Oci upućivali mladiće i djevojke kako tjelesna ljepota ne znači ništa kada su u pitanju nebeske stvari. Tako, odbacujući sve ono svjetovno pokazuju i nov način života, života u svetosti.

¹⁰² SV. AMBROZIJE, *Spisi o djevičanstvu*, Symposion, Split, 2001., str. 56.

¹⁰³ *Iz rasprave O životu djevica svetog Ciprijana, biskupa i mučenika*, Otačka čitanja u molitvi Crkve, Izbor iz Časoslova Božjeg naroda, priređeno: Ž. Bišćan i T.Z. Tenšek, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2000., str. 185.

¹⁰⁴ SV. AMBROZIJE, *Spisi o djevičanstvu*, Symposion, Split, 2001., str. 243.

¹⁰⁵ SV. CIPRIJAN, *Jedinstvo Crkve, Euharistija, Molitva Gospodnja*, preveo: Marijan Mandac, Služba Božja, Makarska, 1987., str. 20-21.

3.4.3. Sveci i mučenici kao primjer nasljedovanja

Mnoge su osobe u povijesti Crkve ne želeći se odreći vjere u Isusa Krista, umrli mučeničkom smrću. Oni su svojim primjerom i hrabrošću ostavili trajan pečat u povijesti Crkve, i njihova imena spominju se svakodnevno. Mučeništvo je posebno cvalo u Rimskom carstvu u vrijeme progona Crkve, počevši od apostola pa sve do vjernika laika iz različitih staleža i slojeva društva. Prvi mučenik za Krista o kojemu možemo čitati u Svetome Pismu je đakon Stjepan. Njegovo svjedočanstvo Židovima koji nisu mogli podnijeti mudrost i snagu riječi koje im je govorio, rezultiralo je kamenovanjem. Pismo kaže kako je tome događaju svjedočio i mladić Savao, kasnije sveti Pavao, koji je i sam podnio mučeništvo. Za đakona Stjepana Djela apostolska kažu da mu je lice sjalo anđeoskim sjajem kada je svjedočio pred židovskim vijećem.¹⁰⁶ On je ustrajao do kraja, sa potpunim pouzdanjem u Božju blizinu, a Pismo navodi kako je prije trenutka svoje smrti imao viđenje otvorenih nebesa i Isusa u slavi nebeske Crkve.¹⁰⁷ Od apostolskih otaca koji su podnijeli mučeništvo istaknuti ćemo Ignacija Antiohijskog. Iznosim posebno njega zbog hrabrosti i duboke nade u Uskrsnuće koju pokazuje suočen sa smrću. On je u mučeništvu vidio zalog vječne sreće. Poznato je kako je u svojoj poslanicama pisao zajednici u Rimu, da se ne zalažu za njegovo puštanje i oslobođenje, već da mu dozvole da podnese mučeničku smrt. Ustrajan i siguran u svojem naumu piše: „Preklinjem vas, ne iskazujte mi neprikladnu naklonost. Pustite da budem hrana zvijerima po kojima mogu stići Bogu.“¹⁰⁸ To je uistinu primjer duboke ukorijenjenosti u Kristovo Uskrsnuće i obećanje vječne slave za sve one koji mu budu vjerni do kraja.

Ambrozije pak na početku svojih „Spisa o djevičanstvu“ iznosi propovijed o svetoj Agnezi, djevici i mučenici. Prema predaji, kako navodi i sam Ambrozije, djevojčica je imala samo dvanaest godina kada je podnijela mučeništvo za Krista. Bila je vrlo lijepa i zbog toga privlačna mladim proscima. No, ona je za svoga zaručnika odabrala Krista, ne želeći se odreći vjere pod cijenu vlastitoga života. Sveta Agneza¹⁰⁹,

¹⁰⁶ Usp. Dj 6, 15

¹⁰⁷ Usp. Dj 7, 56

¹⁰⁸ CRKVENI OCI, *Apostolski oci I.*, Verbum, Split, 2010., str. 67.

¹⁰⁹ Kao dijete kršćana bila je odgojena u dubokoj pobožnosti. Vrlo rano se razvila u neobično lijepu djevojku. Poradi te posebne ljepote zaprosio ju je sin gradskog prefekta. Odgovorom da je već s drugim zaručena, odbila je njegovu ruku. Kada je ljubomoran mladić želio doznati ime zaručnikovo, Agneza je u zanosu počela pričati o Isusu kojemu je poklonila svoje srce.(...) Nakon neuspjelog pokušaja da ju spale na lomači, mačem joj je odrubljena glava, vjerojatno 304. godine. (usp. I. SIROVEC, *Sveci 128 životopisa i poruka*, UPT, Đakovo, 2003., str. 25.)

drugim imenom Janja, u kalendaru Crkve slavi se 21. siječnja. Ona je zaštitnica svete čistoće i djevice. Nadalje, u Ambrozijevom obraćanju djevicama možemo naći još jedan uzor mučenice, svete Tekle. Milanski biskup opisuje kako su lavovi koji su trebali rastrgati i pojesti Teklino tijelo, legli ispred nje i lizali joj noge.¹¹⁰ Obraćena od strane svetoga Pavla, a nakon što je preživjela mučeništvo, puštena je na slobodu. Ostatak života provela je u pustinji gdje je i umrla u devedesetoj godini života.¹¹¹ Među mučenicama i djevicama koje Ambrozije spominje, nalazi se i sveta Sotera. Ona je, kako kaže Ambrozije, bila vrlo privlačna izgleda. Po staležu plemkinja, od nje je zatraženo da žrtvuje tamjan bogovima. Ona je to odbila, te je dala svoje lice mučiteljima koji su je udarcima unakazili.¹¹² O njoj govori u kontekstu savjeta djevicama kako se ne trebaju truditi biti privlačne vanjskim izgledom i odjećom.

Gledati djevicu, njezin izgled, način života i svakodnevni rast u svetosti uistinu je jedan proces. Ono je proces koji se ne događa preko noći. Postati svet nije predodređeno za nikoga, nitko se s time ne rađa. Svetost je nešto što se izgrađuje svaki dan. Umirati za Krista svakodnevni je vjernički zadatak i obveza koju se svojevrijedno prihvaća. Djevičanstvo omogućava da se taj zadatak izvršava s jednom distancom, odmakom od svijeta, da se jasnije pogleda na stvarnost oko sebe i u sebi. Promatrajući primjer tolikih koji su dali svoj život za Krista, ne možemo se ne upitati imamo li mi dovoljno hrabrosti i odvažnosti umrijeti za Krista. Svakako umrijeti tjelesnom smrću, ali imamo li snage i odvažnosti umirati svojim željama i u konačnici grijehu koji je naša svakodnevna stvarnost. Možemo li gledajući primjer mučenika i svetaca reći za sebe da smo na putu sličnom kakav je bio njihov?

3.5. Ambrozije i Blažena Djevica Marija

Savjetujući djevice o djevičanskom načinu života, Ambrozije je za najveći uzor i ogledalo u kojem moraju promatrati svoje djevičanstvo postavio Blaženu Djevicu Mariju. Sudeći po onome što je za Mariju napisao, mogu konstatirati kako je u njoj vidio upotpunjenje djevičanstva. Prepoznavši njezinu ulogu za svakoga vjernika, a posebno za osobe koje se odlučuju na posvećeno djevičanstvo, opisuje njezinu ulogu uvijek novim i drugačijim usporedbama. Pa čak i kada se čini da je iscrpio sve moguće usporedbe, on uvijek nađe novu, koja je još bolja od prethodne. Samim time možemo ga

¹¹⁰ Usp. SV. AMBROZIJE, *Spisi o djevičanstvu*, Symposion, Split, 2001., str. 58.

¹¹¹ Isto, str. 59.

¹¹² Isto, str. 243-244.

nazvati jednim od prvih mariologa. Marija je u njegovom životu imala posebno mjesto. Ona mu je bila inspiracija za sve ono što je napisao o djevičanstvu i djevičanskom načinu života. Sve što je savjetovao mladim djevicama, vidio je najprije u Blaženoj Djevici Mariji pozivajući uvijek iznova na njezino nasljedovanje u životu i kreposti. Ambrozije je u prvoj Crkvi jedan od onih koji često spominje njezino ime i staje u obranu protiv krivovjerja koja su se o njoj pojavile. Na poseban način brani njezino trajno djevičanstvo.

3.5.1. Trajno djevičanstvo

Vjera da je Marija trajno djevica nema neposrednog temelja u biblijskim tekstovima, ali je dio crkvene Predaje. Crkva je trajno djevičanstvo proglasila dogmom i time pokazala da ova istina za nju ima duboko i važno značenje.¹¹³ Unutar Predaje, a vezano uz Marijinu odluku o trajnom djevičanstvu je i tradicionalna linija koja tvrdi kako je Marija i prije zaruka s Josipom i anđelovog navještenja odlučila živjeti djevičanskim načinom života. Tu teoriju zastupao je i sam Ambrozije. Upravo zbog toga što je ukorijenjena u Predaji i misli Otaca, uključujući i Ambrozija, možemo ju smatrati legitimnom. Taj Marijin izbor trajnoga djevičanstva ustvari pokazuje njezinu spremnost na žrtvu. Pokazuje spremnost na odricanje od svega tjelesnog, karakteristično zemaljskog. Njena spremnost na odricanje od užitka spolnoga sjedinjenja, a kao posljedicu toga i rađanje novoga života, put je kojega izabiru sve one koje žele živjeti Kraljevstvo Božje ovdje na zemlji. Toga je Marija bila svjesna i prije anđelovoga navještenja. Ipak, Božja intervencija uz Marijinu odluku i pristanak čini nešto novo, do tad nezamislivo u ljudskoj povijesti. Bog ju čini sposobnom da osjenjena Duhom Svetim bude trudna i rodi Sina Božjega, a da pri tome ostane djevicom. Ona „neplodna - blagoslovljena, postaje znak milosti – znak onoga što je istinska plodnost i spašenost:

¹¹³ O dogmi Marijinog trajnog djevičanstva progovara II. carigradski sabor u svome šestom kanonu te izriče anatemu svakome onome tko bi ispovjedao drugačije od rečenog. proglašena je (Usp. H. DENZINGER, PETER HUNERMANN, *Zbirka sažetaka vjerovanja definicija i izjava o vjeri i čudoređu*, br. 427., prev: Ivan Zirdum, UPT Đakovo, 2002., str. 119.);

Službeno proglašenje dogme o Marijinom trajnom djevičanstvu dogodilo se na II. Lateranskoj sinodi 649., a izrekao ju je papa Martin I. snagom i autoritetom svoje papinske službe. I ovu izjavu može se naći u Zbirci sažetaka vjerovanja pod brojem 503., str. 141.;

Od ostalih službenih dokumenata Crkve izjave o trajnom djevičanstvu Djevice Marije možemo naći i u Katekizmu Katoličke Crkve (Usp. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Katekizam Katoličke Crkve*, br.496-507., Glas Koncila, Zagreb, 1994., str. 138-141.) te u dokumentima Drugog vatikanskog Koncila, u dogmatskoj konstituciji o Crkvi „Lumen Gentium“. (Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, konstitucija, *Lumen Gentium*, u: II. Vatikanski koncil – Dokumenti, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993., str. 183.)

široka otvorenost, koja se prepušta Božjoj volji.¹¹⁴ Ona je rodila Sina Božjega, Isusa Krista, najvećeg među ljudima, a djevice rađaju toliku duhovnu djecu svojim molitvama, duhovnim vodstvom, žrtvama i odricanjem. Upravo u ovome možemo otkriti još jedan izvor radosti i bogatstvo izbora trajnog doživotnog djevičanstva.

Marijino trajno djevičanstvo ne može se nikada gledati odvojeno od Krista i njegovog spasenjskog plana u povijesti čovječanstva. „Marija je začela svoga Sina osjenjena Duhom Svetim, tj. djevičanski.“¹¹⁵ Marija je svojim pristankom, svojim „da“ Isusu omogućila da dođe na ovaj svijet. Na tom tragu, Ambrozije Blaženu Djevicu Mariju uspoređuje s vratima kroz koja je prošao Krist, bez da je povrijedio njezino djevičanstvo. „Koja su ovo vrata, ako nije Marija; a zašto su zatvorena, ako nije djevica? Marija je dakle vrata, kroz koja je Krist unišao u svijet, kad se rodio od Djevice, ne povrijedivši njezinu nevinost.“¹¹⁶ Mariju se dakle uvijek mora promatrati kroz Krista. Ambrozije je uvijek u promatranju Marije u vidu imao Krista i njegovu ulogu u Marijinom djevičanstvu. Krist je taj koji je Mariji omogućio biti uzorom djevičanstva, postavivši je kao izazov svima u Crkvi. On ju je izabrao. Krist je dakle taj koji čuva Marijino djevičanstvo, a Marija je ona koja je ustraje do kraja u svojoj odluci. „Da li bi naš Gospodin Isus Krist bio sebi izabrao za majku onu koja je mogla dopustiti nekom čovjeku da povrijedi onaj dvor nebeski, kao da bi bio nemoćan sačuvati joj djevičansku neporočnost? I da li bi ona, čiji je primjer privukao druge na zavjetovano djevičanstvo, kao prva skrenula s onoga savršenstva, što je preko nje predloženo svakoj?“¹¹⁷ U Marijinom slučaju vidljivi su plodovi onoga prvoga „da“ kada se prihvaća Božji poziv na nasljedovanje, vidljiv je put koji je svakodnevna borba za biti u Ljubavi. Vidljivo je nastojanje koje Ambrozije u Mariji prepoznaje: „Ona je rodila Boga, ali je ipak nastojala sve bolje ga upoznati.“¹¹⁸

3.5.2. Slika djevičanstva

Izazov koji Ambrozije stavlja svakome pred oči tko želi živjeti djevičanski je slika Marije, savršene djevice. „Neka vam, dakle, bude poput slike nacrtano Marijino djevičanstvo i život, u kojem neka, kao u zrcalu, odsijeva ljepota čistoće i izgled

¹¹⁴ Usp J. RATZINGER, *Kći sionska*, Verbum, Split, 2008., str. 45.

¹¹⁵ A. SCHNEIDER, *Mariologija*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2008., str. 26.

¹¹⁶ SV. AMBROZIJE, *Spisi o djevičanstvu*, Symposion, Split, 2001., str. 178.

¹¹⁷ Isto, str. 174.

¹¹⁸ Isto, str. 56.

kreposti.¹¹⁹ Ovim riječima Ambrozije uvodi čitatelja u kreposti koje opisuje u Blaženoj Djevici Mariji. Ona je neicrpan izvor „pouke o svetosti“ i od nje treba učiti što izbjegavati, a što ispravljati. Jasnoća koja se može primjetiti u Marijinom življenju djevičanstva, savršena je slika koju valja imati pred očima kad god se o djevičanstvu razmišlja i govori. Marija je bila potpuno djevica. „Bila je djevica, ne samo tijelom nego i dušom. Osjećaji su joj bili iskreni, a srce ponizno.“ Ambrozije je to izvrsno primjetio u Mariji. Jasnoća koja rađa poniznost dio je svakoga vjerničkoga života, ne samo samo onih koji žive u djevičanstvu. Jasnoća koju vjernik često u svome životu ne posjeduje, omogućuje nam da lakše vidimo sebe, svoje slabosti i nedostatke, u konačnici svoje grijeha. Kada postanemo iskreni, postajemo ponizni tražitelji Istine. Tada nismo „bučni“, nismo glasni u govorenju i hvalisanju vlastitim djelima jer smo svjesni svoje malenosti pred Bogom i toga da su ostvareni ciljevi omogućeni uz Božju pomoć. Marija je bila upravo to, ponizni tražitelj Istine koja je u svakom trenutku bdjela nad svojim pozivom. Ambrozije će to opisati riječima: „Pogled joj nije bio mrk, u govoru nije bila drska, u ponašanju ništa bestidna. Nije se nemarno kretala, koraci joj nisu bili bučni, a nije govorila povišenim glasom. Njezin tjelesni izgled bio je slika njezine duše i iskaznica njezine dobrote.“¹²⁰ Blažena Djevica Marija je dakle suprotnost svjetovnim ženama koje se često upuštaju u klevete i ogovaranja. Vrijeme Ambrozija nije ništa drugačije od našega. On je dobro poznao ljudske navike i tendenciju da uvijek imamo reći ponešto o onome koji sada nije s nama u društvu. Na taj način, Ambrozije je i danas aktualan, stavljajući Djevicu kao sliku vrijednog kršćanina koji se trudi izgrađivati vlastitu osobnost po „Božjoj mjeri“ nasuprot modernoj slici i tendenciji „skandala“ i časopisa koji analiziraju živote ljudi koji su medijski eksponirani zbog različitih razloga.

3.5.3. Marija – nositeljica zastave čistoće

U mnoštvu lijepih slika i naziva koji Ambrozije koristi za Blaženu Djevicu Mariju, nalazi se i ovaj izraz kojega je u žaru obrane od krivovjeraca iznio sveti Ambrozije. Iz Ambrozijeve zahvalnosti proizlazi ovaj izraz prema Mariji i njezinom životu. Blažena Djevica Marija je uzdignula djevičanstvo na jednu razinu koju ova krepost i zaslužuje, zato sveti milanski biskup kaže: „Stoga hvala Mariji, koja je visoko

¹¹⁹ Isto, str. 53.

¹²⁰ Isto, str. 54.

podigla stijeg posvećenog djevičanstva, i posvetila Kristu zastavu savršene čistoće.“¹²¹ Ona je prva među djevicama, prva koja stoji braneći djevičanstvo ispred izvrnutog shvaćanja tjelesnosti i spolnosti ovoga svijeta. Stajati prvi i nositi zastavu, hrabar je i častan čin. Zastavu pak nosi onaj koji ima odlučnost, želju i prokušanosť u povjerenj zadaci, a Blažena Djevica uistinu posjeduje sve prethodno navedeno. Ona tim prvim položajem, „svojim primjerom poziva sve na djevičansko zavjetovanje“¹²². Marija je „konkretno ostvarenje savršenog kršćanstva“¹²³, jer se u njoj ostvarilo sve ono što Bog nudi čovjeku kako bi s njime ostvario intenzivan i bliski odnos. Marija je u toj borbi, odavno pobjednica, i ostaje trajno pobjednica potičući i pokazujući svima kako je moguće, unatoč svim napastima Bogu ostati vjeran.

3.5.4. Marija – *typus* Crkve

Ambrozije je spominjući Mariju u kontekstu govora o Crkvi koristio pojam *typus* Crkve – slika Crkve. Marija je dakle uzor i primjer nasljedovanja u kojega treba biti zagledana cijela Crkva. On je prvi koji ju naziva ovim imenom i po tome je prepoznatljiv među Ocima prve Crkve. Koracima kojima je išla Marija, pozvana je, po Ambroziju, ići i sveta Crkva. Koristeći „sandale bez primjese tjelesne zaraznosti“¹²⁴ rodila je Marija Začetnika našeg spasenja. Sada Crkva, kao nasljedovateljica Isusa i Marije nosi te sandale o kojima govori Ambrozije. Hod u tim sandalama Blažena Djevica Marija počela je odgovorom „Neka mi bude po tvojoj riječi“¹²⁵. To je slobodni pristanak biti Božjim cijeloga života. Sloboda je ključna za izbor djevičanstva, jer se iz te slobode javlja svjesnost i odgovornost pristanka. Marija je dakle svojoj odlukom pristala izvršiti svoje poslanje i vjerujući da Bog vodi njen život, ustrajala je do kraja, dobivajući nagradu Uznesenja na nebo i vječnog gledanja Božjega lica u slavi. Ona je time postala uzor Crkvi, uzor svakom čovjeku vjerniku. Po Mariji koja je savršena Djevica, cijela Crkva postaje djevičanska. „Marija je to divno ostvarenje Djevice - Majke koju Crkva nasljeđuje na razini mistične svetosti i plodnosti u vjericima, a djevičanstva u potpunoj čistoći nebeske Crkve.“¹²⁶ Ono što je Ambroziju bilo važno istaknuti bila je njezina vjera i poslušnost. Marija je „tip, uzor i pralik Crkve, jer je po

¹²¹ Isto, str. 170.

¹²² Isto, str. 170.

¹²³ K. RAHNER, *Marija, Majka Gospodinova*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980., str. 24.

¹²⁴ Usp. SV. AMBROZIJE, *Spisi o djevičanstvu*, Symposion, Split, 2001., str. 189.

¹²⁵ Usp. Lk 1, 38.

¹²⁶ A. WEISSGERBER, „*Evo ti Majke!*“, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1995., str. 255.

svojoj vjeri i poslušnosti postala primjer sve djece Crkve¹²⁷. Kao što je Marija rodila Krista na tjelesan, a djevičanski način, tako Crkva rađa mističnoga Krista na duhovan način. Ambrozije to objašnjava sljedećim riječima: „Dobro je da je Marija bila zaručena, ali je još uvijek djevica; jer ona je pralik (tip) Crkve, koja je zaručena, ali ostaje djevicom. Crkva djevica nas je začela i kao djevica nas je rodila bez porođajnih boli.“¹²⁸ Idući korak dalje u opisu važnosti uloge Blažene Djevice Marije za Crkvu svakako je pojam Djevice kao „srce Crkve“. Srce, u smislu središta mističnoga tijela Kristova. Ona kao srce koje šalje krv po cijelome tijelu, posreduje milost svojim majčinskim zagovorom i molitvom.¹²⁹ Svojom ulogom u povijesti spasenja ona se uistinu može nazvati savršenim uzorom majčinstva i djevičanstva u kojega ostaju zagledani svi vjernici.

3.5.5. Marija – izazov modernoj ženi

Promatrajući Ambrozijev govor o Mariji i o liku djevice i žene uopće, otkriva se pitanje što Marija i djevičanstvo predstavlja modernome čovjeku, modernoj ženi našega vremena. Ima li Marija štogod za ponuditi majkama i ženama ovoga svijeta? Biti uzorna majka, žena, danas nije nimalo popularno. Imati obitelj i stavljati ju ispred karijere, vlastitih ambicija i časti zahtjevan je zadatak modernoj ženi koja pritisnuta brigom za vlastitu obitelj i egzistenciju lako gubi usmjerenje vlastitoga života prema Bogu. Razlog tome možemo tražiti u strahu od neuspjeha i manjak povjerenja u Božju providnost. U svijetu koji traži individualne kvalitete, lako se možemo okrenuti sami sebi i postati „sebi dovoljni“. Marija nije bila jedna od tih koja je bila okrenuta prema sebi. Baš suprotno, bila je uvijek okrenuta prema drugome, prema bližnjem. I zanimljivo postala nam je uzorom ženstvenosti, majčinstva i savršene kršćanske kreposti. Ona je doista izazov svakoj ženi biti žena. Žena u kršćanskom smislu koje ostvarenje ima u prihvaćanju posvećenog djevičanstva ili kroz brak i obitelj. Ambrozije je Mariju predstavljao svim vjericima kao uzor, ne samo djevicama. Predstavlja ju i nama danas, aktualizirajući sve ono što žena u svojoj biti nosi. Ljepotu, brižnost, posebnu pažnju i odgovornost, majčinsku hrabrost. Bog je u svojoj dobroti u ženu utkao ove kvalitete i

¹²⁷ D. ARAČIĆ, *Marija u ranokršćanskoj literaturi*, Franjevačka provincija Presv. Otkupitelja, Split, 2012., str. 125.

¹²⁸ Isto, str. 124.

¹²⁹ A. WEISSGERBER, „*Evo ti Majke!*“, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1995., str. 332.

vrline. Na nama je da ih ponovo otkrijemo i vratimo na mjesto gdje i pripadaju po Božjoj zamisli stvaranja.

3.6. Doprinis nekih otaca kroz govor o djevičanstvu

Izazov pisanja o djevičanstvu i djevičanskom načinu života prihvaćali su mnogi Oci prve Crkve. Neki potaknuti vlastitim iskustvom takvoga života kroz život u pustinji i celibatu, a neki potaknuti primjerom iz svoje kršćanske zajednice gdje se svakodnevno moglo uočiti osobe posvećenoga života. Kada o tome ovdje govorim, na poseban način izdvojiti ću svetoga Jeronima i svetog Ivana Zlatoustog. Jeronima ću izdvojiti upravo kako bi pokazao misao čovjeka koji dobro znao što znači život u pustinji jer je tamo proveo tri godine. Ali s druge strane dobro je znao kakvo je društvo i koje se opasnosti za djevičanski način života u njemu kriju. Misli Ivana Zlatoustog donosim radi sličnosti s Ambrozijem s kojim je dijelio dar propovjedništva. S jedne strane, na Ambrozijevu riječ su se obraćali grešnici poput svetog Augustina, s druge strane Ivan je dobio naslov „zlatousti“ zbog lakoće izricanja i pronalaska pravih riječi u pravo vrijeme. Zasiurno je svojim slušateljima uvijek znao uputiti prigodne riječi, bilo da su izgovorene kroz poticaj i ohrabrenje ili kroz opomenu i savjet.

3.6.1. Misao svetog Jeronima

Svaki je kršćanin Kristov vojnik po krštenju kojega je primio. Svaki je dakle pozvan boriti se za njegovo Kraljevstvo ovdje na zemlji. Vojnici koji su posebni unutar Kristove vojske svakako su osobe posvećenoga života. Toga je bio svjestan i sveti Jeronim. On u svojoj četrnaestoj poslanici koja je pisana 375. godine, piše dobrom prijatelju kaluđeru (redovniku) Heliodoru. Jeronim ga poziva da ide u pustinju, da krene odmah nakon što dobije njegovo pismo upućujući ga u njegovu službu. „Spomeni se dana u koji si postao vojnik, te zakopav se s Kristom u krštenju (Col 2, 12) izgovorio si rieči svetotajne zakletve, da za ime njegovo nećeš gledati ni na majku ni na otca.“¹³⁰ Također, Jeronim svome prijatelju govori o savršenstvu, dozivajući mu u pamet kako je djevičanstvo i način života kojega je on kao redovnik izabrao, put savršenstva. Spominje mu nadalje njegov zavjet čije ispunjenje osigurava takvu savršenost. „A ti si se zavjetovao da ćeš biti savršen; jer kad si ostavio službu u carskome dvoru, te odredio živjeti u čistoći radi kraljevstva nebeskog, što je to već da si se dao na savršeni

¹³⁰ *Izabrane poslanice sv. Jeronima*, svezak I., preveo: o. Ivan Marković, Naklada i tisak Hrvatskog Katoličkog tiskovnog društva, Zagreb, 1908., str. 53.

život?¹³¹ Jeronim je dobro znao što znači živjeti u pustinji, i sam je jedno vrijeme zajedno sa braćom živio u samostanu u pustinji. Iz toga iskustva uvijek je mogao naći prave riječi za redovnike kojima se obraćao. Rado je pisao i prijateljicama djevicama, posebno Eustokiji. Ova, osamnaesta poslanica po redu pisana je 384. godine, a u njoj nalazimo mnoge savjete i upute kako čuvati djevičanstvo. Jeronim je Eustokiji bio duhovni otac, stoga ne čudi da je cijelu poslanicu namijenio samo njoj. Iz ove pak poslanice mnoge stvari su preuzete kao pravilo za redovnice – kaluđerice. Njega je Ahenski sinod 817. godine preveo na grčki jezik i postavio za pravilo ustanovama redovnica. Eustokija je slovila kao izvrstan primjer djevičanskog načina života, a Jeronim ju naziva: „Crkvom Duha svetoga, ugledom savršenosti, pravilom života djevicama“, a navodeći njene vrline nazivaju ju: „dragocjenim biserom, nakitom crkve i slavom djevičanstva“.¹³² Iako je Jeronim svjestan svetosti života kojega Eustokija vodi, on ostaje čvrsto na zemlji govoreći joj o djevičanstvu imajući na pameti strah Gospodnji. Potaknut iskustvima i iskušenjima koje je i sam imao u pustinji, savjetuje da djevica ne pije vina, da posti te da se čuva od nečistih misli koju mladost sa sobom nosi. Onome tko bi se pobunio protiv posta tvrdeći da je preteško ono što savjetuje izriče riječima: „A ti živi po svome zakonu, kad ne možeš po Božjem. Što sam kazao o nejelu, nije zato kao da se Bog, stvoritelj i gospodar svega naslađuje krčenjem crijeva i prazninom trbuha, ili žegom pluća; nego jer inače čistoća ne može biti izvan pogibli.“¹³³ Sveti Jeronim nije samo hvalio djevičanstvo. On je također i upozoravao na razne sablazni koje su u njegovo vrijeme postojale, a bile su vezane za djevičanski način života. Jedna od tih denominacija bila je i pojava agapetskog djevičanstva. Agapete je ustvari bio nadimak kojim je puk s podsmijehom nazivao ovakve djevice. One su bile posvećene djevice koje žive u svijetu, a za upravu svoga imanja i za obranu svjetovnih interesa uzimale su muške osobe koje su stanovale u njihovoj kući. Te muške osobe također su bile vezane zavjetom čistoće.¹³⁴ Sablazan u ovom slučaju bila je neizbježna posljedica. Savjet Eustokiji je između ostaloga i da se ne druži sa gospođama niti da pohađa plemićke kuće. Uz to, poslušnost roditeljima, svakodnevno čitanje Svetoga Pisma i svakodnevni post, po Jeronimu, moraju biti dio života djevice.

¹³¹ Isto, str. 59.

¹³² Isto, str. 82.

¹³³ Isto, str. 95.

¹³⁴ Isto, str.99.

Jeronim je mišljenja kako je djevičanstvo uzvišenije od ženidbe koja je nastala nakon prvoga grijeha. „I vidiš kako djevičanstvo pripada naravi, a ženidba je poslie grieha, od ženidbe radja se tielo u stanju djevičanskome: i tako tielo vraća u plodu ono, što samo bijaše izgubilo u korienu.“¹³⁵ Jeronim dakle, s jedne strane „hvali“ ženidbu, ali samo zbog toga što ženidba rađa djevice. Za majke onih koje postaju djevice kaže kako trebaju biti ponosne, one su za njega „punice Božje“ jer se njihove kćeri udaju za Boga, Isusa Krista. Zbog ove izjave, Jeronim je bio napadan od strane prijatelja Rufina. Na kraju, Jeronim je razlikovao tri vrste svetih žena koje žive u djevičanstvu. Prve su zaručnice – kraljice. One se, uz čistoću, odlikuju najvećom savršenošću kršćanskih kreposti. Druge, manje savršene naziva zaručnice – inoče. Treće, one koje imaju još manje dostignutu savršenost naziva zaručnice – djevojke ili služavke.¹³⁶

Zaključujemo ovaj Jeronimov pregled uputa osobama posvećenoga života mladom monahu – kaluđeru Rustiku. Njega on duhovno vodi i savjetuje, upućujući ga i upozoravajući na mnoge opasnosti koje prijete njegovoj odluci da živi djevičanskim načinom života. Govori mu kako je odlukom da bude monah ostavio iza sebe i majku i svoju imovinu, te se treba brinuti za svoju dušu, ali pri tome ne smije zaboraviti na majku, udovicu koja ga je odgojila i othranila. „Tielo isto tako kao i dušu upravljaj k Bogu. Srdžbu predobivaj strpljivošću. Naslađuj se znanjem svetog Pisma, i ne ćeš se nasladjivati putenošću.“¹³⁷ Također, Jeronim savjetuje mladog Rustiku da bude podložan starijoj braći u samostanu, te da sluša i izvršava sve što mu se naredi bez prigovora. Kaže Jeronim: „Kada budeš zabavljen tolikim poslima, ne ćeš imati nikakvih misli; nego prelazeći s jednog posla na drugi, i radnjom izmjenjujući radnju, bit će ti u pameti samo ono što si usilovan činiti.“¹³⁸ Ono što je zanimljivo, a donosi sveti Jeronim u svojim poslanicama, savjet je muškarcima, pustinjacima kako trebaju izgledati. „Prljava odjeća nek bude znak čistoće srdca; hrdjava haljina nek dokazuje preziranje svieta; naravno na taj način, da se rieči ne pritve odielu.“¹³⁹ Iz toga zaključujemo kako monasi nisu pretjerano marili izgled svoje odjeće, ukrašavajući je puno puta i različitim pokorničkim lancima i pojasima.

¹³⁵ Isto, str. 106.

¹³⁶ Isto, str. 142.

¹³⁷ *Izabrane poslanice sv. Jeronima*, svezak II., preveo: o. Ivan Marković, Naklada i tisak Hrvatskog Katoličkog tiskovnog društva, Zagreb, 1908., str. 271.

¹³⁸ Isto, str. 275.

¹³⁹ Isto, str. 266-267.

3.6.2. Misao svetog Ivana Zlatoustog

Ivan Zlatousti o djevičanstvu govori u sklopu svojega djela „Čistoća i ljubav“. Ta riječ „čistoća“ često se može naći u misli svetog Ivana. Na tom tragu, čistoća srca je važna komponenta svih onih koji se trude živjeti djevičanski. Unutar spomenutoga djela Ivan ističe i svoje razmišljanje o Josipu Egipatskom. U njegovom slučaju opisuje upravo tu borbu unutar mladića kada je bio pritisnut zavodjenjem svoje gospodarice. Ivan Zlatousti naglasak stavlja na mirisu, parfemu koji ženama može biti velika pomoć pri zavodjenju te raskošnim haljinama i laskanju. On piše: „anđeli su se silno brinuli za Josipa, da ženski miomirisi slučajno ne uznemire mladića, da mu ni raskošne haljine, ni pogled, ni lik, ni hod, ni glas, ni laskanje, ni dodvoravanje ne bi naškodili.“¹⁴⁰ Djevojke koje su se posvetile životu u djevičanstvu, kako smo prethodno naveli, na svome obredu primanja primale su veo. Veo im je prekrivao lice i bio je jedan od znakova djevičanstva. Uz to, Ivan preporučuje jednostavnu odjeću, najvjerojatnije haljinu koja nije raskošna.

¹⁴⁰ IVAN ZLATOUSTI, *Čistoća i ljubav*, Verbum, Split, 2015., str. 37-38.

ZAKLJUČAK

Pogledom na sve navedeno, možemo se složiti da je djevičanstvo jedan poseban način života koje je dobilo prave temelje i smisao osobom Isusa Krista i njegove Majke, Blažene Djevice Marije. Prije kršćanstva djevičanstvo se promatralo kao dio žrtve koja se prinosi bogovima, imajući za cilj njihovu naklonost prema narodu. S kršćanstvom, a posebno s Isusom Kristom i Marijom, ono dobiva novo usmjerenje koje stavlja naglasak na životu u djevičanstvu poradi Kraljevstva nebeskoga. Ta stvarnost Kraljevstva Božjeg kao cilja, ostaje do danas put svima onima koji se na taj način odriču onoga tjelesnog i zemaljskog. Apostoli i prva Crkva, odnosno svi oni koji su prihvatili posvećeni način života kroz djevičanstvo, prihvatili su izazov biti smatran drugačijim. Pri tome ne mislim na uzvišenost koja se lako može javiti kao aluzija na riječ drugačiji. Konkretno mislim na „biti drugačiji“ prihvaćajući i oslušujući Božji glas i poziv u svome životu. Biti drugačiji po tome što se želi čuti ono što Bog govori i na što poziva. Jedan od prvih koji je htio biti drugačiji na takav, možemo reći „radikalan“ način bio je sveti Pavao. Neumoran u svojem pozivu, duboko ukorijenjen u Krista iz kojega je crpio smisao života, sigurno ne bi izdržao dugo živjeti djevičanskim načinom života da nije pred sobom imao stvarnost Kraljevstva nebeskoga i Isusa Krista. Djevičanstvo i život u njemu, Božji je dar i ne može ga se živjeti bez Boga. Svatko od nas je dobio taj dar rođenjem i krštenjem. Bog nam je u svojoj ljubavi dao slobodu da s tim darom upravljamo. Na nama je odgovornost i zadatak donijeti „neokaljanju haljinu“ nakon smrti pred Njegovo lice. Oni koji prihvaćaju djevičanstvo upravo čine ovaj korak. Žele sačuvati svoje haljine kako bi ih što čistije donijele pred lice Svevišnjega.

Biti djevicom - djevcem, za prvu Crkvu bio je privilegij i čast. Nažalost, danas biti djevica ili djevac predstavlja modernom društvu zaostalost, konzervativnost i neprestano čuđenje i ismijavanje. Ne upuštati se u tjelesne odnose predstavlja modernom čovjeku propuštenu priliku za uživanjem u životu, za iskorištavanjem svake moguće prilike ugoditi požudi tijela. No spolnost je dar. A oni koji prihvaćaju biti djevicom-djevcem prije ženidbe upravo su prepoznali taj dar koji svoju svrhu ima u bračnom sjedinjenju supruga. Oni pak, koji prihvaćaju djevičanstvo cijeloga života žele još radikalnije sačuvati ovaj predivni Božji poklon.

Dakako, kada se govori o djevičanstvu možemo lako dobiti dojam kako je ono uzvišenije od braka i ženidbe. Ta stalna usporedba nezaobilazna je kada se govori o

jednoj ili drugoj stvarnosti. Ženidba je u Crkvi dio svetih sakramenata, dakle, jedna od najvrijednijih stvari koje posjeduje. Samim time dobiva posebno mjesto unutar Crkve i crkvene Tradicije. S druge strane, na život u posvećenom djevičanstvu u Crkvi pristupa se sa divljenjem i dozom znatiželje. Djevičanstvo je sastavni dio svih onih koji su prihvatili doživotne redovničke zavjete, isto tako i svećenika koji žive u celibatu. Odluka za život u djevičanstvu uvijek ostaje jedna tajna, ostaje trajni izazov, misterij. Ambrozije, ali i njegovi suvremenici to su izvrsno primijetili. Imajući pred sobom osobu Isusa Krista i Blažene Djevice Marije bili su žestoki branitelji djevičanstva u tadašnjem društvu. Nemoralna i bluda je bilo i tada, kao i danas. Ne možemo reći da se puno toga promijenilo što se tiče moralnog života u shvaćanju svijeta i društva. Ali ono što je ostalo, jest nauk Crkve koji se razvijao posebno kada je riječ o shvaćanju tjelesnosti i djevičanstva. Ono što je ostalo do danas, a počelo je upravo sa prvom Crkvom, bio je trajni izazov života u djevičanstvu kojega ona kao brižna majka i učiteljica predstavlja svima koji ga žele prihvatiti i slijediti.

LITERATURA

- ANTOLIĆ, J., *Duhovni velikani sveti katoličke Crkve*, I., Velika biblioteka „Obnovljenog života“, Zagreb, 1998.
- ARAČIĆ, D., *Marija u ranokršćanskoj literaturi*, Franjevačka provincija Presv. Otkupitelja, Split, 2012.
- BEZIĆ, Ž., *Kršćansko savršenstvo*, Crkva u svijetu, Split, 1973.
- CANTALAMESSA, R., *Djevičanstvo*, Teovizija, Zagreb, 2006.
- CIC, Zakonik kanonskog prava, Glas Koncila, Zagreb, 1996., kann. 303.
- CRKVENI OCI, *Apostolski oci I.*, Verbum, Split, 2010.
- ČATIĆ, I., *Ivan Krstitelj u Evanđelju po Ivanu*, u: Crkva u svijetu, 45 (2010), br. 1.
- DENZINGER, H., HUNERMANN, P., *Zbirka sažetaka vjerovanja definicija i izjava o vjeri i čudoređu*, br. 427., prev: Ivan Zirdum, UPT Đakovo, 2002.
- DOROTEJ, M., *Povijest monaštva*, Verbum, Split, 2006.
- DRUGI VATIKANSKI KONCIL, konstitucija, *Lumen Gentium*, u: II. Vatikanski koncil – Dokumenti, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993.
- DUDA, B., *Ženidba i djevičanstvo u 1 Kor 7*, u: Bogoslovska smotra (49), 1979., br.1-2.
- Enciklopedijski teološki riječnik*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, siječanj 2009.
- FREGNI, G., *O bračnoj ljubavi*, Misli crkvenih Otaca, Verbum, Split, 2002.
- GOLUŽA, B., *Povijest Crkve*, Teološki institut Mostar, Mostar, 1998.
- GREGOR, Ž., *Tko su bili žitelji Qumrana*, u: Biblijski pogledi, vol. 2, (1994), br. 2.
- HOLZNER, J., *Pavao njegov život i poslanice*, Plamen, Zagreb, 1968.
- HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Katekizam Katoličke Crkve*, Glas Koncila, Zagreb, 1994.

IVAN PAVAO II., *Vita consecrata*, dokumenti 105, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1992.

IVAN ZLATOUSTI, *Čistoća i ljubav*, Verbum, Split, 2015.

Iz rasprave O životu djevica svetog Ciprijana, biskupa i mučenika, Otačka čitanja u molitvi Crkve, Izbor iz Časoslova Božjeg naroda, prir: Ž. Bišćan i T.Z. Tenšek, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2000.

Izabrane poslanice sv. Jeronima, svezak I., preveo: o. Ivan Marković, Naklada i tisak Hrvatskog Katoličkog tiskovnog društva, Zagreb, 1908.

Izabrane poslanice sv. Jeronima, svezak II., preveo: o. Ivan Marković, Naklada i tisak Hrvatskog Katoličkog tiskovnog društva, Zagreb, 1908.

KOS, S., *Ustanova ženidbe u spisima kršćanskih pisaca prvih četiriju stoljeća*, Centar za bioetiku, Zagreb, 2004.

KOS, S., *Ženidba u spisima kršćanskih pisaca prvih četiriju stoljeća*, Centar za bioetiku, Zagreb, 2004.

LEKSIKON TEMELJNIH RELIGIJSKIH POJMOVA, Židovstvo, Kršćanstvo, Islam, prev: Nedjeljka Paravić, Ljiljana Matković – Vlašić, Željko Pavić, Prometej, Zagreb, 2005.

LEON-DEFOUR, X., *Rječnik biblijske teologije*, preveo Mate Križman, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993.

LIMBECK, M., *Matejevo evanđelje*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009.

MIŠIĆ, A., *Sveti Ambrozije – tisućušetota obljetnica smrti*, u: *Obnovljeni život* (52), (1997), br. 5.

MORRIS, L., *Prva poslanica Korinćanima, uvod i komentar*, Logos d.o.o., Daruvar, 1997.

O svetom djevičanstvu (De virginitate), u: *Vjesnik Đakovačke i srijemske biskupije*, (1954), br. 7.

- PAVIČIĆ, N., *Kult djevičanstva u prva kršćanska vremena*, u: Vjesnik Đakovačke nadbiskupije, (1982), br. 12.
- PAVIĆ, J. – TENŠEK, T.Z., *Patrologija*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993.
- RAHNER, K., *Marija, Majka Gospodinova*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1980.
- RAHNER, K., VORGRIMLER, H., *Teološki rječnik*, Teološki priručnici, GP „Tipografija“, Đakovo, 1992.
- RATZINGER, J., *Kći sionska*, Verbum, Split, 2008.
- REBIĆ, A., *Biblijske starine*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1992.
- REBIĆ, A., *Opći religijski leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2002.
- RIDICK, J., *Zavjeti blago u glinenim posudama*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2004.
- SALLIVAN, F. A., *Karizme i karizmatska obnova*, Biblijsko teološka studija, Jelsa, 1984.
- SCHNEIDER, A., *Mariologija*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2008.
- SIROVEC, I., *Sveci 128 životopisa i poruka*, UPT, Đakovo, 2003.
- SV. AMBROZIJE, *Spisi o djevičanstvu*, Symposion, Split, 2001., str. 35.
- SV. AUGUSTIN, *Govori – I*, preveo: Marijan Mandac, Služba Božja, Makarska, 1990.
- SV. CIPRIJAN, *Jedinstvo Crkve, Euharistija, Molitva Gospodnja*, preveo: Marijan Mandac, Služba Božja, Makarska, 1987.
- SV. JERONIM, *Tumačenje Matejeva evanđelja*, preveo Marijan Mandac, Služba Božja, Makarska, 1996.
- SVETI GRGUR IZ NISE, *Spis o djevičanstvu*, preveo M. Mandac, Symposion, Split, 1982.

TENŠEK, T. Z., *Asketsko-monaška duhovnost otačkog razdoblja, Počeci i razvoj kršćanskog asketizma i monaštva do sv. Benedikta*, Priručnici 67, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1993.

TOMIĆ, C., *Kumranska zajednica i kršćanstvo*, u: *Bogoslovska smotra*, vol. 43, (1974) br. 4.

TOMIĆ, C., *Savao Pavao vrijeme, život i djelo apostola Pavla*, Zagreb, 1982.

WEISSGERBER, A., „*Evo ti Majke!*“, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 1995.

Sadržaj

Sažetak	2
UVOD	4
1. SVETO PISMO NA TRAGU DJEVIČANSTVA	6
1.1. Kumranska zajednica – Eseni	6
1.2. Evanđelje po Mateju	7
1.3. Evanđelje po Luki	7
1.4. Evanđelje po Ivanu	8
1.5. Evanđelje po Marku	8
1.6. Poruka sv. Pavla kroz svoje poslanice	9
1.6.1. Prva poslanica Korinćanima	9
1.6.2. Poslanica Efežanima	11
2. POJAM DJEVIČANSTVA	13
2.1. Što je djevičanstvo?	13
2.2. Način života djevice	15
2.3. Djevičanstvo kao ideja nasljedovanja Krista	16
2.4. Monaštvo	17
2.5. Kršćanska askeza	19
2.6. Prihvatanje djevičanstva u društvu	20
3. AMBROZIJE, IZAZOV PRVOJ CRKVI	23
I. Prvi dio	23
3.1. Lik i djela Ambrozija	23
3.1.1. Egzegetska djela	24
3.1.2. Dogmatska djela	24
3.1.3. Moralna i asketska djela	24
3.2. Djelo „Spisi o djevičanstvu“	25
3.3. Podjela i sadržaj djela	26

3.3.1.	„O djevicama“ (De virginibus).....	26
3.3.2.	„O djevičanstvu“ (De virginitate)	27
3.3.3.	„O odgajanju djevice“ (De institutione virginis)	28
3.3.4.	„Nagovori o djevičanstvu“ (Exhortatio virginitatis).....	29
II.	Drugi dio	33
3.4.	Lik djevice.....	33
3.4.1.	Vrline djevice.....	34
3.4.2.	Izgled i odjeća djevice	35
3.4.3.	Sveci i mučenici kao primjer nasljedovanja	36
3.5.	Ambrozije i Blažena Djevica Marija.....	37
3.5.1.	Trajno djevičanstvo.....	38
3.5.2.	Slika djevičanstva	39
3.5.3.	Marija – nositeljica zastave čistoće	40
3.5.4.	Marija – <i>typus</i> Crkve.....	41
3.5.5.	Marija – izazov modernoj ženi	42
3.6.	Doprinos nekih otaca kroz govor o djevičanstvu.....	43
3.6.1.	Misao svetog Jeronima	43
3.6.2.	Misao svetog Ivana Zlatoustog	46
	ZAKLJUČAK	47
	LITERATURA	49